

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Hana Chovanová

Obraz Mexika v povídkách *El llano en llamas*

Representation of Mexico in short stories *El llano en llamas*

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rada pod'akovala mojej školiteľke, Mgr. Dore Polákovej, Ph.D., za jej cenné rady, ochotu a celkovú pomoc počas písania tejto diplomovej práce a takisto počas celého štúdia.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe, 6.5.2022

.....

Bc. Hana Chovanová

Abstrakt

Táto diplomová práca sa zaoberá zbierkou poviedok *El llano en llamas* od mexického spisovateľa Juana Rulfa. Zbierka poviedok zobrazuje osudy ľudí, ktorí sa snažia prežiť na nehostinnej mexickej planine v časoch Mexickej revolúcie. Okrem toho, že nám Rulfo prostredníctvom týchto postáv umožňuje predstaviť si život na planine, poskytuje nám takisto veľmi výstižný pohľad na krajinu, v ktorej sa poviedky odohrávajú. Cieľom tejto diplomovej práce je preto analýza krátkych príbehov so zameraním sa na autorove zobrazenie života na tomto nevládnom mieste. Obraz Mexika je možné pozorovať na postavách zasadených do prostredia planiny a na autorových opisoch krajiny, ktorá hrdinov poviedok obklopuje.

Kľúčové slová

El llano en llamas, Mexiko, planina, spoločnosť planiny, Mexická revolúcia, Juan Rulfo

Abstract

This master's thesis deals with *El llano en llamas*, a short story collection by Mexican writer Juan Rulfo. The collection depicts the fate of people trying to survive on an inhospitable Mexican plain in the times of the Mexican Revolution. Rulfo not only enables us to visualize the life on the plain by means of these characters, but he also offers us a very realistic portrayal of the country in which the short stories take place. The aim of the thesis is therefore an analysis of the short stories, focusing on the author's depiction of life in this bleak place. We can observe the picture of Mexico through the characters placed onto the plain by the author, as well as through his descriptions of the country surrounding the protagonists of the short stories.

Key words

The burning plain, Mexico, plain, society of the plain, Mexican Revolution, Juan Rulfo

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Juan Rulfo	8
3. Predstavenie knihy.....	10
4. Historický kontext.....	13
4.1. Mexická revolúcia.....	13
4.2. Agrárna reforma	14
4.3. Kristiáda	15
5. Obraz Mexika v Planine v plameňoch.....	16
5.1. Krajina.....	16
5.2. Chudoba	19
5.3. Kritika vtedajšej politickej situácie.....	21
5.4. Nádej na lepší život v USA.....	26
5.5. Náboženstvo	28
6. Ľudia planiny	31
6.1. Muži planiny	34
6.2. Ženy planiny.....	40
7. Motív cesty a vody.....	46
7.1. Cesta	46
7.2. Voda	49
8. Záver	54
9. Resumé.....	56
10. Resumen.....	57
11. Bibliografia	58

1. Úvod

Táto diplomová práca sa zaoberá obrazom Mexika v zbierke poviedok *Planina v plameňoch* (*El llano en llamas*, 1980) od mexického autora Juana Rulfa. Sedemnást' poviedok nám ukáže zobrazenie vidieckeho prostredia Mexika počas dvadsiateho storočia.

Na začiatku práce si predstavíme samotného autora poviedok. Pozrieme sa na jeho život, profesie a tvorbu. Následne sa presunieme ku charakteristike poviedky ako žánru a samozrejme charakteristike Rulfovho diela. Na stránkach, ktoré nasledujú, sa budeme zaoberať problematikou Mexickej revolúcie. Poviedky sa odohrávajú počas tejto dôležitej historickej udalosti a takisto po jej ukončení. Je preto podstatné, aby sa čitateľ zoznámil so základnými skutočnosťami tohto ozbrojeného konfliktu.

Po úvodných stránkach sa presuniem na jadro diplomovej práce, ktorým je literárne vyobrazenie Mexika v textoch Juana Rulfa. Aby mal čitateľ predstavu o vidieckom Mexiku a predovšetkým o planine, na začiatku ďalšej kapitoly si predstavíme podobu tejto krajiny s jej faunou a flórou. Keďže je prostredie planiny veľmi nehostinným kútom sveta, medzi jeho obyvateľmi vládne vo veľkej miere nesmierna chudoba, ktorá tvorí ďalšiu tému tejto diplomovej práce. Bieda a núdza sprevádzajú život vidiečanov a my sa pozrieme na jej konkrétne podoby. Rulfo krátke príbehy využíva nielen na prezentáciu Mexika, ale takisto poukazuje na politické problémy vtedajšej doby. Preto sa v ďalšej podkapitole zameriame aj na autorovu kritiku politickej situácie. S touto problematikou súvisí aj ďalšia časť práce, v ktorej budem rozoberať symbol Severnej Ameriky ako nádeje na lepší život. Na záver prvej časti sa tiež v krátkosti zameriame na Rulfove poňatie katolíckej cirkvi.

Druhá veľká časť sa venuje protagonistom príbehov. Obyvateľov planiny si najprv predstavíme všeobecne a následne sa presunieme k mužom, ktorí vystupujú v poviedkach. Tí sú hýbateľmi skoro všetkej akcie a takisto obstarávajú takmer všetky monológy a dialógy. Na konci tejto kapitoly sa pristavíme pri ženách. Napriek tomu, že sú skôr okrajovými postavami, je zaujímavé sledovať ako Rulfo vykreslil nežnejšie pohlavie v drsnom prostredí planiny, kde dominujú takmer všetkému muži.

Ku koncu práce sa budem zaoberať dvoma signifikantnými symbolmi, ktoré sa opakujú vo väčšine poviedok. Konkrétne ide o motív cesty a motív vody. Obidva symboly sú častou prímou príbehov. V práci sa preto pokúsím o ich interpretáciu a odhalenie ich významu.

V závere diplomovej práce napokon zosumarizujem najdôležitejšie poznatky a fenomény, ku ktorým som dospela analýzou poviedok.

2. Juan Rulfo

Juan Nepomuceno Carlos Pérez Rulfo Vizcaíno sa narodil 16. mája 1917 v Sayule, meste v štáte Jalisco. Keďže prvá polovica 20. storočia bola v Mexiku poznačená revolúciou a takisto ďalšími ozbrojenými konfliktami, rodina sa už od Rulfovho narodenia musela presúvať po rozličných mestách, aby sa uchránila pred nebezpečnými výčinmi revolucionárov. Za vidinou pokojnejšieho života sa rodina presťahovala najskôr do Guadalajary a následne do malej dedinky San Gabriel.¹

Rulfov otec sa volal Juan Nepomuceno Pérez Rulfo a mama María Vizcaíno Arias. Okrem Juana mali ešte štyri ďalšie deti, ale jedno z nich, María de los Ángeles, žila len pár dní. Rulfovi rodičia pochádzali pomerne z bohatých pomerov. Napriek tomu, že sa nemuseli zaoberať finančnými problémami ako mnohí ďalší obyvatelia Jalisca, ich život netrval veľmi dlho. Juanovho otca zastrelili v roku 1923, keď mal Rulfo šesť rokov. Jeho ovdovená mama poslala dve najstaršie deti v roku 1927 do sirotinca, ktorý bol zároveň školou. Juan ju však už nikdy znova nevidel, keďže ešte v ten istý rok zomrela. Súrodenci boli vzápätí poslaní do Ciudad de México k ich strýkovi z otcovej strany.² Rulfo šiel na podnet svojho strýka študovať do internátu Luisa Silvu v Guadalajare. Po ukončení chcel pokračovať vo svojom rozvoji na Univerzite v Guadalajare, ale kvôli štrajku sa do nej nemohol zapísať. Napriek tomu sa aspoň zúčastňoval rôznych prednášok na Filozofickej fakulte Mexickej univerzity. Keďže štúdium na vysokej škole nebolo preňho možné, zamestnal sa ako štátny zamestnanec na Ministerstve vlády. Počas tejto pomerne neplodnej práce sa však začal realizovať v umeleckých sférach. Preslávil sa svojimi fotografickými zručnosťami, ale takisto aj dvoma knihami, ktoré sa stali známe v širokých kruhoch. Celá jeho tvorba, či už ide o fotografie alebo literatúru, sa točí okolo Jalisca. Na fotografiách môžeme obdivovať túto krajinu a jej obyvateľov. V Rulfovej literárnej tvorbe sa s týmto krajom zoznamujeme zase iným spôsobom.

Od roku 1945 začali Rulfovi vychádzať jednotlivé poviedky v rôznych literárnych časopisoch a to vrátane časopisu *Pan*, v ktorom bol jedným z hlavných editorov. Jeho život sa ešte viac spojil so svetom literatúry, keď získal členstvo v Mexickom centre spisovateľov. V roku 1953 mu vyšla zbierka poviedok *Planina v plameňoch*, ktorá združovala už známe poviedky, ale

¹ ALATORRE, Antonio. La persona de Juan Rulfo. *Revista Canadiense de Estudios Hispánicos*. Vol. 22, no. 2, 1998, s. 166. [on-line] [cit. 2021-11-28] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27763455/>.

² Tamtéž, s. 166.

takisto do nej Rulfo zahrnul aj dovtedy ešte nepublikované príbehy. O dva roky neskôr publikoval román *Pedro Páramo*. Rovnako ako *Planina v plameňoch*, aj Rulfov román sa stal celosvetovo známym. Na rozdiel od zbierky poviedok nie je dejová línia realistická, keďže *Pedro Páramo* má v sebe prvky magického realizmu. Príbeh sa odohráva v mŕtvom meste Comale, kde sú všetci tí, ktorí už mali byť dávno po smrti, stále nažive. Tento aspekt však románu dodáva veľmi originálny charakter. Meno Comala si Rulfo vypožičal od mesta Colima, ktoré sa nachádza v regióne Jalisco. Slovo *comal* navyše v preklade znamená panvicu na tortilly, evokujúcu teplo alebo žiaru. Názov preto môže symbolizovať peklo, v ktorom sa nachádzajú mŕtvi obyvatelia Comaly. Ďalšou interpretáciou môže byť rozhorúčená panvica, ktorá nás môže spáliť ako tento autonómny svet. Kniha získala veľmi pozitívne ohlasy a takisto sa jej dostalo aj filmového spracovania v roku 1967. *Pedro Páramo* a tiež *Planina v plameňoch* boli už začiatkom dvadsiateho prvého storočia preložené do viac ako štyridsiatich jazykov.³ Zaujímavosťou je, že autorovi vyšiel v roku 1980 ešte jeden román, ktorý bol napísaný už v päťdesiatych rokoch. Volá sa *Zlatý kohút (Gallo de oro)* a má tematiku milostného príbehu. Rulfo sa stal populárnym autorom, avšak keď sa ho ľudia pýtali, kedy napíše niečo nové, odpovedal im, že už nemôže. Studnicou Rulfových informácií bol totiž z časti jeho strýko Celerino a ten zomrel.

Okrem vlastnej literárnej tvorby sa Juan Rulfo angažoval ako editor či scenárista. Jeho tvorba je ohodnotená mnohými prestížnymi cenami ako je napríklad Národná cena literatúry v roku 1970 alebo Cena princa Astúrie v roku 1983. Taktiež sa stal o pár rokov neskôr členom Mexickej akadémie jazyka. Okrem literatúry a fotografie sa venoval etnografickej činnosti v Národnom indiánskom inštitúte Mexika.

Čo sa týka osobného života, spisovateľ sa v roku 1947 oženil s mexickou herečkou Clarou Angelinou Aparicio Reyes. Mali spolu štyri deti a rozdelila ich až Rulfova smrť v roku 1986. Autor zomrel 7. januára na rakovinu pľúc.

³ DÍEZ RODRÍGUEZ, Miguel. „Luvina“ de Juan Rulfo: la imagen de la desolación. *Espéculo: Revista de Estudios Literarios*. No. 38, 2008, s. 2. [on-line] [cit. 2021-12-05] Dostupné z: <https://biblioteca.org.ar/libros/151997.pdf>.

3. Predstavenie knihy

Súbor poviedok *Planina v plameňoch* vyšiel v roku 1953. Prvé vydanie obsahovalo pätnásť poviedok. V roku 1970 sa do knihy pridali ešte ďalšie dva príbehy a dielu sa tak dostalo finálnej podoby.⁴

Keďže sa v tejto diplomovej práci budem zaoberať poviedkami, je dôležité si tento literárny žáner na začiatok definovať. Podľa Františka Štrausa je poviedka „epický žáner krátkeho a stredného rozsahu s jednoduchou fabulou a menšou intenzitou dramatickosti. Vyznačuje sa rozmanitosťou a historickou mnohotvárnosťou foriem.“⁵ Jednotlivé príbehy majú špecifické dejové línie, avšak tvoria jeden celok, chápaný ako „súbor príbehov, ktoré sú medzi sebou tak prepojené, že čitateľov zážitok z každého jedného príbehu je pozmenený zážitkom z ostatných príbehov.“⁶ Tak je to aj v poviedkach od Rulfa – každá poviedka je jedinečná, ale spolu nám odhaľujú autorovu reprezentáciu Mexika.

Knihy má viaceré edície. V tejto práci budem využívať mexické edície z roku 1964 a 1980 a slovenský preklad edície Catedra⁷. V diplomovej práci budem pracovať skoro so všetkými poviedkami, ale zameriam sa predovšetkým na nasledujúce príbehy: *Pridelili nám pôdu*, *Pretože sme veľmi biedni*, *Talpa*, *Macario*, *Luvina*, *Dedičstvo Matildy Arcángelovej* a *Anacleto Morones*.

Už názov diela nám evokuje prostredie, v ktorom sa budú odohrávať Rulfove príbehy. Miestom príbehov je nehostinná planina, kde majú ľudia ťažký život sprevádzaný častokrát násilím a smrťou. Po preštudovaní názvov jednotlivých poviedok zistujeme, že sú pomerne bezútešné a neoplývajú veľkou dávkou optimizmu. Hlavnými postavami sú ľudia z vidieka, ktorí

⁴ Poviedky boli zoskupené vo veľmi veľa edíciách, pričom vo väčšine chýbajú niektoré príbehy. Preto budem čerpať z dvoch edícií: predovšetkým z edície z roku 1980, kde sa však nevyskytuje poviedka *Paso del Norte*. Preto sa pri interpretácii tejto poviedky budem riadiť edíciou z roku 1964, kde je táto poviedka zaradená, ale nevyskytujú sa tu niektoré iné poviedky.

⁵ ŠTRAUS, František. *Príručný slovník literárnovedných termínov*. Praha: tlač LORCA, 2005, s. 232.

⁶ INGRAM, Forrest L. *Representative Short Story Cycles of the Twentieth Century: Studies in a Literary Genre*. The Hague: Mouton, 1971, s. 13. „A story cycle is a set of stories so linked to one another that the reader's experience of each one is modified by his experience of the others.“

⁷ Poviedky v edícii Catedra: *Pridelili nám pôdu* (*Nos han dado la tierra*), *Cuesta de las Comadres* (*La Cuesta de los Comadres*), *Pretože sme veľmi biedni* (*Es que somos muy pobres*), *Muž* (*El hombre*), *Na svitaní* (*En la madrugada*), *Talpa*, *Macario*, *Planina v plameňoch* (*El Llano en llamas*), *Povedz im, nech ma nezabijajú!* (*¡Diles que no me maten!*), *Luvina*, *Noc, keď ho opustili* (*La noche que lo dejaron solo*), *Paso del Norte*, *Spomínaš si?* (*Acuérdate*), *Nepočuješ brechať psy?* (*No oyes ladrar los perros*), *Deň skazy* (*El día del derrumbe*), *Dedičstvo Matildy Arcángelovej* (*La herencia de Matilde Arcángel*) a *Anacleto Morones*.

sú vo väčšine jednoduchí a ich najväčšou starosťou je prežitie. Ako už bolo spomenuté vyššie, autor si za prostredie deja zvolil mexický štát Jalisco, konkrétne juhovýchod od jazera Chapala až po hranice so štátmi Colima a Michoacán.⁸ Toto územie je neradostným miestom. Väčšina ľudí je tu veľmi chudobná a geografia krajiny napovedá, že poľnohospodárstvu sa tu veľmi nedarí. Aj Octavio Paz vo svojej *Kritike pyramídy* (*Crítica de la pirámide*, 1970) spomína problém dvojitého Mexika – rozvinutého a rozvojového. Paz to pokladá za ústredný problém moderných dejín, ktorý stále nie je vyriešený.⁹ Na niektorých územiach tohto obrovského štátu sa ľuďom darí oveľa viac ako na iných. Ich oblasti prosperujú, zatiaľ čo už spomínaná planina skôr trpí.

To, že sa poviedky odohrávajú v Mexiku, je čitateľovi zrejmé podľa viacerých faktorov. V príbehoch sa objavujú reálne časti štátu Jalisco ako je napríklad San Buenaventura, Petacala alebo San Gabriel. Z lingvistického hľadiska sa však v textoch stretne s výrazmi, ktoré čitateľa môžu takisto usmerniť. V poviedke *Na svitaní* volá Esteban svoju ženu *vieja*¹⁰ (stará). Tento prívlastok sa používa vo viacerých častiach Latinskej Ameriky nielen na označenie starého človeka, ale má aj pozitívnu konotáciu. Muži tak s láskou volajú svoje partnerky.¹¹ V mexickom originály knihy sa nenachádza veľa výrazov, ktoré pochádzajú priamo z Jalisca. Je preto zrozumiteľná pre všetkých čitateľov Mexika. Napriek tomu sa v poviedke *La Cuesta de las Comadres* môžeme stretnúť so slovom *coamil*¹². Termín je typický pre zónu Jalisca a vyskytuje sa predovšetkým v rurálnych oblastiach. Výraz znamená „pôdu“ alebo „pole“.¹³

Ako sme už spomínali, poviedky sú na rozdiel od Rulfovho románu *Pedro Páramo* realistické. Vystupujú v nich bežní obyvatelia planiny ako roľníci či statkári, ktorí musia riešiť každodenné problémy spojené so životom na planine. Jedine poviedka *Luvina* v sebe má prvky magického realizmu.

⁸ DÍEZ RODRÍGUEZ, Miguel. Op. cit., 2008, s. 3.

⁹ PAZ, Octavio. *Posdata*. México: S. XXI editores. 1970, s. 99.

¹⁰ RULFO, Juan. *Pedro Páramo y El Llano en llamas*. Editorial Planeta: Barcelona. 1980, s. 163.

¹¹ GALINDO, Luis Ortega. El mundo femenino en la obra de Juan Rulfo. *Mar Oceana: Revista del Humanismo Español e Iberoamericano*. No. 1, 1994, s. 208. [on-line] [cit. 2021-12-07] Dostupné z:

<http://ddfv.ufv.es/bitstream/handle/10641/472/El%20mundo%20femenino%20en%20la%20obra%20de%20Juan%20Rulfo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

¹² RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 135.

¹³ DESSENOIX, Jean-Pierre. El ambiente campesino y su expresión en El llano en llamas. *América. Cahiers du Criccal*. No. 2, 1987, s. 218. [on-line] [cit. 2021-12-07] Dostupné z: https://www.persee.fr/doc/ameri_0982-9237_1987_num_2_1_913?q=el+ambiente+campesino.

Jalisco, miesto deja Rulfových poviedok trpelo počas niekoľkých desiatok rokov výčini, ktoré mala za následok Mexická revolúcia. Táto udalosť sa priamo objavuje len v niekoľkých poviedkach. Napriek tomu je možné badať ju v pozadí skoro všetkých príbehov. V ďalšej kapitole si preto stručne zhrnieme tento ozbrojený konflikt.

4. Historický kontext

Planina v plameňoch pojednáva o pomerne dlhom časovom úseku. Ako píše Miguel Díez Rodríguez, „čas deja je ohraničený približne štyrmi desaťročiami – od Revolúcie v roku 1910 až do začiatku päťdesiatych rokov.“¹⁴ Je preto dôležité aspoň trochu sa oboznámiť s históriou týchto dekád.

4.1. Mexická revolúcia

Mexická revolúcia predstavuje zložitý historický proces, členený do rôznych fáz a zahŕňajúci početných protagonistov, zvraty, boje a pod. Pomôžme si teda definíciou, ktorú ponúka *Lexikón svetových dejín* (1997): „Ozbrojený i politický zápas roľníckych vrstiev a sociálne angažovaných liberálnych politikov za vyriešenie agrárneho problému v krajine, likvidovanie tradičnej poľnohospodárskej oligarchie a za vytvorenie podmienok na rozvoj národného priemyslu.“¹⁵

Dôvodom začiatku Mexickej revolúcie bolo znovuzvolenie mexického prezidenta a generála Josého de la Cruz Porfiria Díaza Moriho, ktorý krajine vládol viac ako tridsať rokov. Toto obdobie nazývané porfiriát sa nieslo v znamení veľkých zmien pre Mexiko. Krajina síce ekonomicky narastala, ale prosperovali z toho len tí najbohatší. Najnižšia trieda žila v biede a nemala svoje pozemky. V roku 1910 sa mali konať voľby a Díaz oznámil, že už nebude kandidovať. Napriek vyhláseniu sa vo voľbách znovuzvolil a vyzeralo to, že porfiriát bude pokračovať. Proti Díazovi stál Francisco Ignacio Madero González, bohatý veľkostatkár. Po samo zvolení Díaza zvolal proti nemu Madero ozbrojené zložky. Revolúcia začala na severe krajiny. Revolucionári boli úspešní, Porfirio Díaz sa musel vzdať prezidentskej pozície a v roku 1911 odišiel do exilu do Paríža. Moci sa ujal Francisco Madero, ktorého podporovali predovšetkým ľudia z nižších spoločenských vrstiev. Tí dúfali, že skončením porfiriátu sa situácia v krajine zmení k lepšiemu. Ich nádej sa týkala predovšetkým agrárnej reformy. Ako už

¹⁴ DÍEZ RODRÍGUEZ, Miguel. Op. cit., 2008, s. 4.

El tiempo de la acción está limitado aproximadamente a cuatro décadas, desde la revolución de 1910 hasta comienzos de los años cincuenta.

¹⁵ KAMENICKÝ, Miroslav. MRVA, Ivan. TONKOVÁ, Mária. VALACHOVIČ, Pavol. *Lexikón svetových dejín*. Bratislava: Media Trade – Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997, s. 114.

bolo zmienené, len pár ľudí v krajine malo svoje pozemky. Volali sa *hacendados* – veľkostatkári. Drvivá väčšina ľudí musela pracovať práve na ich pozemkoch a to za veľmi zlých podmienok. Keď však Madero nastúpil k moci, veľa vecí sa v krajine nezmenilo. To malo za následok pokračovanie ozbrojených konfliktov, keďže nie všetci vedúci členovia revolúcie mali rovnaké názory. Medzi hlavných revolucionárov patrili napríklad Emiliano Zapata, Pancho Villa alebo Álvaro Obregón. Revolucionári však častokrát nemali lídrov. Stali sa z nich lúpežníci a vrahovia, ktorí mnohokrát život končili vo väzení alebo predčasnou smrťou. V lepšom prípade boli „odmenení“ kúskom pôdy od revolučnej vlády.¹⁶ Koniec revolúcie nie je úplne jasný. Oficiálny záver sa datuje na rok 1917, aj keď niektorí odborníci sa skôr prikláňajú k roku 1920. Napriek tomu sa v krajine bojovalo počas nasledujúcich dekád, a preto nie je jasné, či revolúcia netrvala oveľa dlhší čas. Nová ústava Mexika z roku 1917 však už bola založená na princípoch demokracie, keďže ľuďom boli zaručené osobné práva. „Tým sa v Latinskej Amerike vytvoril najdemokratickejší režim tej doby.“¹⁷

4.2. Agrárna reforma

Taktiež vstúpila do platnosti vyhláška o pôde. Statkári jej mohli vlastniť už len určité množstvo. Zvyšok pôdy sa rozdelil medzi roľníkov, ktorí dovtedy nevlastnili nič. Napriek tomu roľníci, ktorí podporovali revolucionárov, nedospeli k spokojnosti. Im pridelená pôda bola často veľmi neúrodná a nedalo sa na nej dobre hospodáriť. Silvia Lorente-Murphy vo svojom článku o jednej z poviedok *Planiny v plameňoch* cituje Donalda Gordona, ktorý prepísal v septembri 1964 do novín *Excelsior* správu o reakcii roľníkov:

Roľníci odmietajú neplodné zeme Laguny a P. Negras. Vláda zlyhala pri svojom pokuse o rozdelenie päťstotisícov hektárov neúrodnej pôdy dobytkárskych haciend Laguny a P. Negras. Z 227 roľníkov, ktorí mali byť „odmenení“, sa k deľbe pôdy dostavil len jeden. To naznačuje, že haciendy, ktoré boli donútené prenechať časť svojich pozemkov, vybrali tie

¹⁶ LORENTE-MURPHY, Silvia. “Nos han dado la tierra de Juan Rulfo: síntesis de una frustración. *Confluencia*. Vol. 3, no. 1, 1987, s. 96. [on-line] [cit. 2021-12-09] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27921755>.

¹⁷ KAMENICKÝ, Miroslav. MRVA, Ivan. TONKOVÁ, Mária. VALACHOVIČ, Pavol. Op. cit., 1997, s. 114.

najhoršie. Kryli ich pritom miestne vlády. Odmietnutie pôdy je o to významnejšie, že roľníci by veľmi radi mali svoju parcelu.¹⁸

Ako môžeme pozorovať, radovým občanom síce ponúkli sľúbené pozemky, ale napriek tomu ich neprijali. Podieľali sa na revolúcii s vidinou lepšieho života a nových pozemkov, ale napriek tomu ich sama revolúcia zradila.

Problematiku rozdeľovania pôdy uvidíme vo viacerých Rulfových poviedkach, predovšetkým v *Pridelili nám pôdu*. Postavy Mexickej revolúcie môžeme zase pozorovať v poviedke *Planina v plameňoch*, kde sa vyskytuje napríklad Pedro Zamora, známy revolucionár z Jalisca.

4.3. Kristiáda

Okrem Mexickej revolúcie a pozemkovej reformy sa v diele vyskytuje pojem *kristery*, po španielsky *cristeros*. Ide konkrétne o poviedky *Noc, keď ho opustili* a *Anacleto Morones*. Kristery sú katolícki obyvatelia Mexika, ktorým sa nepáčila snaha vtedajšieho mexického prezidenta Plutarca Eliasa Callesa o redukciu moci cirkvi. Vláda Callesa chcela odluku cirkvi od štátu a snažila sa o zmenšenie jej podielu pozemkov. Takisto pracovala na znížení počtu kňazov v Mexiku. Tieto ústavné zmeny sa nazývajú *Ley Calles* podľa ich hlavného predstaviteľa. Voči týmto zmenám sa postavilo v Mexiku veľmi veľa veriacich ľudí a ich protesty vyústili v roku 1926 do ozbrojeného konfliktu, ktorý trval tri roky a volal sa *Guerra cristera* alebo skráteno *Kristiáda* (La Cristiada). Skončil sa dohodou medzi hlavnými predstaviteľmi oboch strán, ale to bežným občanom nestačilo. Preto konflikt pokračoval v roku 1934, aj keď tentokrát už bez podpory predstaviteľov cirkvi. Kristiáda trvala približne do roku 1938, ale veľké zmeny v oblasti kléru sa neudiali ešte pár desiatok rokov. Tento konflikt si však vyžiadaval veľké množstvo životov a svojím vlastným spôsobom takisto formoval národu krajiny.

¹⁸ LORENTE-MURPHY, Silvia. Op.cit., 1987, s. 97.

Rechazan los campesinos las tierras estériles en la Laguna y P. Negras. El Gobierno fracasó en su intento de repartir mil quinientas hectáreas de las zonas estériles de las haciendas ganaderas la Laguna y P. Negras. De los 227 campesinos que serían „beneficiados“, solo uno se presentó a la hora del reparto.

Indicase, que las haciendas, obligadas a ceder parte de sus tierras, escogieron las peores, solapadas por el Gobierno local. El rechazo es más significativo porque los campesinos están muy deseosos de tener su parcela.

5. Obraz Mexika v Planine v plameňoch

Mexiko je veľmi rozmanitou krajinou, ktorá sa stala miestom deja diel mnohých autorov. Ani Juan Rulfo nie je výnimkou. Tento pestrý kraj bohatý na kultúru sa rozpína medzi dvoma oceánmi. Prevažne hornatú krajinu definuje unikátna náhorná plošina vynímajúca sa v strede tejto zeme. Okrem hôr a náhornej plošiny však figuruje na mape Mexika aj šira planina. Práve na ňu sa zamerlal náš autor. Rulfo v *Planine v plameňoch* veľmi dobre vykresľuje pomery v tejto časti Mexika a napriek tomu, že kniha má len čosi cez sto strán, sa čitateľovi pred očami otvorí celý nový svet, o ktorom možno ani netušil, že existuje.

5.1. Krajina

Už názov zbierky poviedok indikuje, že všetky poviedky sa odohrávajú na rozsiahlej mexickej planine. Čitateľ sa prostredníctvom príbehov dostáva na rôzne miesta, farmy, haciendy či do malých usadlostí. Rulfove opisy krajiny sú skoro vo všetkých prípadoch veľmi pesimistické. Hneď v úvode poviedky *Pridelili nám pôdu*, narazíme na bezútešný popis krajiny:

Después de tantas horas de caminar sin encontrar ni una sombra de árbol, ni una semilla de árbol, ni una raíz de nada, se oye el ladrar de los perros. Uno ha creído a veces, en medio de este camino sin orillas, que nada habría después; que no se podría encontrar nada al otro lado, al final de esta llanura rajada de grietas y de arroyos secos.¹⁹

(Po nekonečných hodinách chôdze, keď sa neobjavil ani jediný tieň stromu, ani jediné semiačko stromu, ani jediný koreňok, ozval sa brechot psov. Človek si zavše uprostred tej cesty, ktorej nebolo konca, pomyslel, že potom už nepríde nič, že na druhej strane, na konci roviny popretínanej puklinami a korytami vyschnutých potokov nájde iba ničotu.)²⁰

V jednej z ďalších poviedok, *Luvina*, nie je opis dediny o nič optimistickejší:

(Nunca verá usted un cielo azul en Luvina. Allí todo el horizonte está desteñido; nublado siempre por una mancha caliginosa que no se borra nunca. Todo el lomerío pelón, sin un árbol, sin una cosa verde para descansar los ojos; todo envuelto en el calín ceniciento. Usted verá eso: aquellos

¹⁹ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 129

²⁰ RULFO, Juan. *Planina v plameňoch*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 2000, s. 5.

cerros apagados como si estuvieran muertos y a Luvina en el más alto, coronándolo con su blanco caserío como si fuera una corona de muerto...)²¹

(V Luvine nikdy nevidíte modré nebo. Celý obzor je tam vyblednutý a obloha potiahnutá súvislou sivou hmlovinou, ktorá sa nikdy nerozptýli. Horský hrebeň je pustý, bez jediného stromu, bez kúska zelene, na ktorom by s úľavou spočinulo ľudské oko; všetko je obalené popolavým mrakom prachu. Veď to uvidíte: tie vyhasnuté vrchy bez známky života a Luvinu na najvyššom z nich, s bielymi domcami, vrúbiacimi jeho temeno sťa pohrebný veniec pre nebožtíka...)²²

Pre zaujímavosť uvediem, že podobnosť medzi nehostinnou Luvinou a Comalou z *Pedra Párama* nie je náhodná. Sám Juan Rulfo v jednom rozhovore potvrdil, že kľúčom k vytvoreniu mesta mŕtvych bola práve Luvina.²³

Ako môžeme pozorovať, planina je veľmi nehostinným kútom sveta. Ľudí v *Pridelili nám pôdu* sužujú extrémne teplá, pričom sa nemajú kde pred horúčavou schovať. Kráčajú po neúrodnej pôde, kde sa nedá nič zasiať. V *Luvine* zase vejú prudké vetry, ktoré odtiaľ vyhnali všetkých mladých ľudí. Dedinu obývajú už len ženy, starí ľudia alebo naopak deti. Tie ešte nemajú dostatok síl, aby odišli, ale keď dospejú, tak sa pri prvej príležitosti schytia a vytratia. Vysoko v horách totiž nemajú žiadnu perspektívu do života. Rulfove prostredie poviedok sa sústreďuje na suchú pôdu, vietor a samotu. Keďže ľudí obklopuje mŕtva zem, ich životy sú plné beznádeje.²⁴

Neúrodná pôda súvisí samozrejme s počasím. Planinu sužujú horúčavy alebo naopak dažde. Napriek tomu, že zem vodu potrebuje, v poviedkach má dažď obvykle negatívny význam. Aj keď sa obyvateľom planiny podarí niečo vypestovať, nemajú ešte záruku, že sa dočkajú úrody. Poviedka *Pretože sme veľmi biedni* začína dažďovou pohromou. Ústrednou postavou príbehu je malý chlapec, ktorý opisuje zlý osud jeho mladšej sestry Tachy. Prostredníctvom chlapca sa dozvedáme o povodni, ktorá narobila v dedine obrovské škody:

²¹ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 204.

²² RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 70.

²³ BERMEJO, Ernesto González. La literatura es una mentira que dice la verdad. Una conversación con Ernesto González Bermejo. *Revista de la Universidad de México*. 1979, s. 4. [on-line] [cit. 2021-12-16] Dostupné z: <https://www.revistadelauniversidad.mx/articles/e5a4b696-bb29-4ae9-bc0c-f74f6067e050/juan-rulfo-la-literatura-es-una-mentira-que-dice-la-verdad-una-conversacion-con-ernesto-gonzalez-bermejo>.

²⁴ MARTÍN, Marina. Espacio urbano y espacio psíquico en Juan Rulfo. *Revista Hispánica Moderna*. No. 1, 2001, s. 130. [on-line] [cit. 2021-12-16] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/30203660>.

Y el aguacero llegó de repente, en grandes olas de agua, sin darnos tiempo ni siquiera a esconder aunque fuera un manojo; lo único que pudimos hacer, todos los de mi casa, fue estarnos arrimados debajo del tejaván, viendo cómo el agua fría que caía del cielo quemaba aquella cebada amarilla tan recién cortada.²⁵

(Ten lejak prišiel náhle, voda sa prihnala vo veľkých vlnách a nemali sme kedy zachrániť z neho čo len za hrst': my všetci, čo bývame v našom dome, sme mohli urobiť iba jedno, natisnúť sa pod prístenok a pozerat', ako ľadová voda padajúca z neba ničí zlaté zrnká nedávno zobratej úrody.)²⁶

Napriek tomu, že dážď zničil úrodu, nie je to najväčším nešťastím. Spolu s jačmeňom si povodeň so sebou zobrala aj kravu, ktorú mala Tacha pripravenú ako svoje veno. Ako už naznačuje názov poviedky, spolu s bratom pochádzajú z veľmi chudobných pomerov a krava bola jedinou zárukou, že Tachu si bude chcieť niekto zobrať za ženu. Ako môžeme vidieť, počasie neovplyvňuje len prítomnosť, ale takisto aj budúcnosť ľudí planiny. Tí sa môžu len v tichosti prizerať svojej porážke.²⁷ Proti prírode nemajú žiadnu šancu. Najsilnejším hýbateľom udalostí je preto na planine nepochybne príroda a počasie.

Čo sa týka fauny a flóry v diele, Rulfo nám poskytuje skôr strohé opisy. Keď však už autor spomína živočíšstvo planiny, píše najmä o zvieratách, ktoré sú typické pre Latinskú Ameriku. V poviedkach si môžeme všimnúť prítomnosť leguánov, vtákov *totochilos* a *tildíos*, cikád alebo termitov. Aj táto poskromnejšia prítomnosť živočíchov nám však utvára atmosféru a prostredie príbehov. Juan Rulfo taktiež nevyužíva veľké opisy flóry. Podľa Jeana Pierra Dessenoixa sa nesnaží autor čitateľov ohúriť veľkolepými opismi prírody. Ide mu skôr o to, aby svojim príbehom dodal hodnovernosti a reálnosti.²⁸

To, že sa v textoch nevyskytujú veľké opisy prostredia môže súvisieť aj s tým, že sa Rulfo snažil čitateľom sprostredkovať nedostatok vecí na planine. Preto využíva v poviedkach negáciu. Čitateľ si tento fenomén môže všimnúť napríklad v poviedke *Talpa*: „Y arriba de esta tierra estaba el cielo vacío, sin nubes, sólo el polvo; pero el polvo no da ninguna sombra.“²⁹ („Aj hore nad zemou bolo prázdne nebo bez oblakov, samý prach; ale prach nevrhá nijaký tieň.“)³⁰

²⁵ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 145.

²⁶ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 18.

²⁷ KARIC, Pol Popovic. El calor y el agua en El Llano en llamas. *Confluencia*. Vol. 24, no. 1, 2008, s. 64. [on-line] [cit. 2021-12-16] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27923316>.

²⁸ DESSENOIX, Jean-Pierre. Op. cit., 1987, s. 215.

²⁹ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 171.

³⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 1953, s. 36.

V *Pridelili nám pôdu* protagonisti čakajú bez úspechu na dážď. Raz jedna kvapka spadne a oni s nádejou čakajú na ďalšie. Tie však neprichádzajú a nasleduje ďalší opis sucha s negáciami: „Nosotros esperamos a que sigan cayendo más y las buscamos con los ojos. Pero no hay ninguna más. No llueve.“³¹ („Dúfame, že po nej začnú padať aj ďalšie, a hľadáme ich očami. Ale nijakej ďalšej kvapky niet. Neprší.“)³² Rulfo aj v ďalších poviedkach využíva slová ako *nič*, *nijaký* alebo *žiadny*, lebo „negácia je jediný spôsob ako opísať túto zem (...).“³³

5.2. Chudoba

Prázdnota krajiny vyjadrovaná prostredníctvom negácie úzko súvisí s celkovým nedostatkom a chudobou. Ako sme už spomenuli, Rulfove časté využívanie záporu v čitateľovi evokuje, že na planine sa skoro nič nenachádza. Okrem toho, že táto šira krajina je pomerne pustým krajom sveta, nedostatok sa prejavuje takisto aj v chudobe obyvateľstva. Samozrejme, niektorí bohatí veľkostatkári nemajú zlý život, ale napriek agrárnej reforme sa nepodarilo pôdu rozdeliť férovo. Preto musí väčšina ľudí planiny prežívať vo veľmi skromných podmienkach. Pomocou negácie môže čitateľ pozorovať frustráciu obyvateľov v nehostinnom svete, ktorý vykazuje nedostatok takmer všetkého – úrodnej pôdy, náradia, slobody či spravodlivosti.³⁴

Nesmiernu chudobu vidieť predovšetkým v poviedke *Pretože sme veľmi biedni*. Už bolo spomenuté, že Tachu, malé dievčatko pochádzajúce z chudobných pomerov, čaká pravdepodobne zlý osud. Krava *Serpentina*, jej jediný majetok, bola odplavená za veľkého dažďu. Tým sa jej zhoršili vyhliadky na budúcnosť a jej rodičia sa obávajú, že ju stihne rovnaký osud ako jej sestry:

La apuración que tienen en mi casa es lo que pueda suceder el día de mañana, ahora que mi hermana Tacha se quedó sin nada. Porque mi papá con muchos trabajos había conseguido a *la Serpentina*, desde que era una vaquilla, para dársela a mi hermana, con el fin de que ella tuviera un capitalito y no se fuera a ir de piruja como lo hicieron mis otras dos hermanas, las más grandes.

³¹ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 130.

³² RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 6.

³³ LYON, Ted. Ontological motifs in the short stories of Juan Rulfo. *Journal of Spanish studies*. Vol. 1, no. 3, 1973, s. 165. [on-line] [cit. 2021-12-16] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27740626>.

Negation is the only way to describe the land (...).

³⁴ LORENTE-MURPHY, Silvia. Op. cit., 1987, s. 99.

Según mi papá, ellas se habían echado a perder porque éramos muy pobres en mi casa y ellas eran muy retobadas.³⁵

(Naši doma majú teraz veľkú starosť, čo sa môže jedného krásneho dňa stať, keď sestra Tacha prišla o všetko. Pretože môj tatko sa dost' nadrel, kým zohnal Serpentínu, vtedy ešte mladú jalovičku, a dal ju mojej sestre, aby mala aspoň nejaký majetok a nemusela odísť a žiť sa ako kurva, ako to urobili moje dve najstaršie sestry. Ako hovorí môj tatko, tie dve sa pokazili preto, lebo sme veľmi biedni a ony sa nevedia zmestiť do kože.)³⁶

Jedinou nádejou pre Tachu zostáva, že malý býk, ktorého ešte vlastnili, zostal nažive a neodplavila ho veľká voda. Napriek tomu je jej situácia veľmi nepriaznivá. Prostredníctvom pár viet môžeme vidieť výstižný popis obrovskej chudoby a jej neblahý efekt na malé dievčatko, ktoré sa pravdepodobne bude musieť žiť ako prostitútka.

V poviedke *Pridelili nám pôdu*, protagonisti nemajú takmer žiadny majetok. Preto môžeme vidieť, ako si potom vážia aj to málo, čo majú. Esteban, jeden z členov skupiny, si so sebou berie sliepku. Ostatní sa ho pýtajú, či si ju nesie ako proviant a on im takto odpovedá: „No, la traigo para cuidarla. Mi casa se quedó sola y sin nadie para que le diera de comer; por eso me la traje. Siempre que salgo lejos cargo con ella.“³⁷ („Nie, budem ju chovať. Môj dom zostal celkom prázdny a niet tam nikoho, kto by ju krmil; preto som si ju vzal so sebou. Keď odchádzam niekam ďaleko, ide vždy so mnou.“)³⁸ Je to síce len jedna malá sliepka, ale Estebanovi na nej očividne veľmi záleží. Je to predsa len nejaký majetok.

Neskutočnú chudobu badať vo viacerých poviedkach. Zaostalosť vidieka je však možné pozorovať v každom jednom príbehu. Život na planine sa nedá vôbec porovnávať so životom, ktorý sa vtedy viedol v rozvinutejších častiach Mexika. Ako naznačuje Luis Ortega Galindo, výdobytky modernej doby tu v podstate neexistujú: „V Rulfovej próze neexistuje mesto a ani

³⁵ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 147.

³⁶ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 20.

³⁷ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 133.

³⁸ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 8.

moderná priemyselná civilizácia. Stačí povedať, že iba v príbehu, ktorý sa nazýva *Paso del Norte*, sa objavuje telefón.³⁹

5.3. Kritika vtedajšej politickej situácie

Aj keď Juan Rulfo v prvom rade vyobrazuje pochmúrne životy ľudí na planine, zdá sa, že sa občas nevie vyhnúť predostretiu svojho politického názoru. Zatiaľ čo v poviedke *Pridelili nám pôdu* je kritika vlády viac než jednoznačná, aj v iných poviedkach pozornému čitateľovi neujdú nepatrné poznámky na vtedajšiu politickú situáciu. Týka sa to hlavne *Luviny*, *Cuesta de las Comadres* a *Dña skazy*.

V poviedke *Pridelili nám pôdu* priam každá veta oplýva Rulfovým opovrhnutím nad agrárnym problémom tej doby. Mexická revolúcia istotne priniesla veľký pokrok. Do pohybu sa síce dala agrárna reforma, ale jej výsledky väčšinu Mexičanov veľmi nepotešili. V poviedke sa stretávame so skupinou mužov, ktorí musia prekonať veľké vzdialenosti na planine, aby sa konečne dostali k pôde, ktorú im prideliť. Cesta, ktorá by sa za normálnych okolností niesla v znamení optimizmu kvôli novo nadobudnutej pôde, sa v tejto poviedke mení na osobné peklo protagonistov. Územia, cez ktoré prechádzajú, sú neúrodné a tým pádom nepoužiteľné. Muži tušia, že ich pridelené kusy pôdy nebudú odlišné. Cez retrospektívu sa dozvedáme, že protagonisti sa snažili proti takémuto rozdeleniu pôdy protestovať:

Nos dijeron: -Del pueblo para acá es de ustedes. Nosotros preguntamos: - ¿El Llano? -Sí, el Llano. Todo el Llano Grande. Nosotros paramos la jeta para decir que el Llano no lo queríamos. Que queríamos lo que estaba junto al río. Del río para allá, por las vegas, donde están esos árboles llamados casuarinas y las paraneras y la tierra buena. No este duro pellejo de vaca que se llama Llano. Pero no nos dejaron decir nuestras cosas. El delegado no venía a conversar con nosotros. Nos puso los papeles en la mano y nos dijo: -No se vayan a asustar por tener tanto terreno para ustedes solos. -Es que el Llano, señor delegado... -Son miles y miles de yuntas. -Pero no hay agua. Ni siquiera para hacer un buche hay agua. ¿Y el temporal? Nadie les dijo que se les iba a dotar

³⁹ GALINDO, Luis Ortega. Op. cit., 1994, s. 197.

La ciudad no existe en la narrativa rulfiana y la moderna civilización industrial tampoco. Baste decir que sólo en el relato titulado „Paso del Norte “aparece el teléfono.

con tierras de riego. En cuanto allí llueva, se levantará el maíz como si lo estiraran. -Pero, señor delegado, la tierra está deslavada, dura. No creemos que el arado se entierre en esa como cantera que es la tierra del Llano. Habría que hacer agujeros con el azadón para sembrar la semilla y ni aun así es positivo que nazca nada; ni maíz ni nada nacerá. -Eso manifiésteno por escrito. Y ahora váyanse. Es al latifundio al que tienen que atacar, no al Gobierno que les da la tierra.⁴⁰

(Povedali nám: „Od dediny až po tade je to vaše.“ A my sme sa spýtali: „Planina?“ „Áno, planina. Celá Veľká Planina.“ Otvorili sme ústa a chystali sa povedať, že sme planinu nechceli. Že sme chceli pôdu, čo sa ťahá popri rieke. Od rieky ešte ďalej, smerom k mokrinám, kde rastú stromy, čo sa volajú prasličníky, kde sú zelené pastviny a dobrá zem. Nie táto stvrdnutá kravská koža, čo sa volá Planina. Ale nedali nám povedať, čo si myslíme. Vládny zmocnenec s nami neprišiel debatovať. Iba nám strčil papiere do ruky a povedal: „Dúfam, že sa nenaľakáte, že máte toľko zeme iba pre seba.“ „Pán zmocnenec, táto planina je...“ „Sú to tisíce a tisíce jutár pôdy.“ „Ale nie je tam voda. Nie je tam ani za hlt vody.“ „A čo obdobie dažďov? Nikto vám predsa nesľuboval, že vám daruje pôdu s umelým zavlažovaním. Keď tam zaprší, porastie vám kukurica, akoby ste ju za vlny ťahali.“ „Horkýže, pán zmocnenec, zem je odplavená, ubitá. Pochybujeme, že pluh sa na Planine len tak zareže do pôdy, keď je tvrdá ako skala. Budeme musieť hľbit' jamky motykou, aby bolo kam hodiť zrno, a ani vtedy nie je isté, či vyklíči; tu nevyrastie ani kukurica, ani nič iné.“ „K tomu sa vyjadrite na písme. A teraz už choďte. Ak sa chcete na niečo sťažovať, sťažujte sa na veľkostatky, nie na vládu, ktorá vám dáva pôdu.“)⁴¹

Ako vidíme v tejto ukážke, napriek protestom ich vládny zmocnenec nepočúva a je k nim úplne ľahostajný. Ľudia, ktorí sa zúčastnili Revolúcie, sa cítia zradení. Bojovali kvôli pozemkom a pôde a aj keď vyhrali, cítia sa presne opačne – ako porazení. Poviedka nám pripomína históriu bojov o svoju vlastnú pôdu, históriu, ktorá sa v budúcnosti môže opakovať.⁴² Pôdu síce účastníci revolúcie dostali, ale vôbec ich nepotešila. Čitateľ si preto môže položiť nasledujúcu otázku - prečo vôbec bola revolúcia, keď z nej väčšina ľudí nemala žiadny úžitok?

Ďalší príklad agrárnej reformy môžeme pozorovať v poviedke *Cuesta de las Comadres*. Oblasť planiny s rovnakým názvom ako poviedka, odnepamäti patrila Torricovcom živiaci sa nekalými činnosťami ako bolo zbíjanie náhodných pohoničov, ktorí prechádzali cez toto územie.

⁴⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 131-132.

⁴¹ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 6-7.

⁴² ELLIS, Keith. El uso de polaridades de experiencia en los cuentos de Rulfo. *Revista Canadiense de Estudios Hispánicos*. Vol. 22, no. 2, 1998, s. 364. [on-line] [cit. 2021-12-25] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27763471>.

S väčšinou ľuďí, ktorí obývali ich pozemky, nemali dobrý vzťah. Potom prišla agrárna reforma a pozemky sa rozdelili rovným dielom medzi šesťdesiatich ľuďí, ktorí tam bývali:

Y si no es mucho decir, ellos eran allí los dueños de la tierra y de las casas que estaban encima de la tierra, con todo y que, cuando el reparto, la mayor parte de la Cuesta de las Comadres nos había tocado por igual a los sesenta que allí vivíamos, y a ellos, a los Torricos, nada más un pedazo de monte, con una mezcalera nada más, pero donde estaban desperdigadas casi todas las casas. A pesar de eso, la Cuesta de las Comadres era de los Torricos. El coamil que yo trabajaba era también de ellos: de Odilón y Remigio Torrico, y la docena y media de lomas verdes que se veían allá abajo eran juntamente de ellos. No había por qué averiguar nada. Todo mundo sabía que así era.⁴³

(A nepreháňal by som, keby som povedal, že boli majiteľmi tamojšej zeme i domov stojacich na nej, hoci keď prišlo k rozdeľovaniu, väčšia časť pôdy patriacej ku Cuesta de las Comadres pripadla rovnakým dielom nám šesťdesiatim, ktorí sme tam bývali, a im, Torricovcom, ani o piad' viac, iba kus trávnatého poľa s agávovým porastom, na ktorom však stáli roztrúsené takmer všetky obydlia. Napriek tomu boli Torricovci pánmi Cuesta de las Comadres. Pole, na ktorom som pracoval, patrilo takisto im: Odilónovi a Remigiovi Torricovcom, a aj dlhý pás úbočí dolu v údolí bol ich spoločným majetkom. Nebol dôvod na spory. Všetci vedeli, že je to tak.)⁴⁴

Aj keď sa pôda mala rozdeliť férovo, opak bol pravdou. Napriek nanovo rozdeleným pozemkom patrili aj tak najdôležitejšie územia starým statkárom, ktorí „vládli“ nad celou oblasťou aj po agrárnej reforme. Nič sa v podstate pre ľuďí žijúcich v Cuesta de las Comadres nezmenilo. Stále víťazili tí najsilnejší, najbohatší a najkrutejší.

V *Pridelili nám pôdu a Cuesta de las Comadres* môžeme vidieť kritiku agrárnej reformy. V *Luvine* opisuje Rulfo dedinu, ktorá leží ďaleko od hlavných ciest, a preto zároveň leží v zabudnutí. Ako už bolo spomenuté v kapitole 5.1., všetci mladí obyvatelia z dediny radšej odchádzajú. Nič tu nefunguje a živí ľudia sa akurát starajú o mŕtvych. To sa dozvedá rozprávač príbehu, ktorý prichádza do dediny a potom tam žije niekoľko rokov. Snaží sa obyvateľov Luviny presvedčiť, aby odtiaľ odišli, ale nepodarí sa mu to:

- "¿Dices que el gobierno nos ayudará, profesor? ¿Tú no conoces al gobierno?" Les dije que sí. -
"También nosotros lo conocemos. Da esa casualidad. De lo que no sabemos nada es de la madre

⁴³ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 135.

⁴⁴ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 10.

de gobierno. "Yo les dije que era la Patria. Ellos movieron la cabeza diciendo que no. Y se rieron. Fue la única vez que he visto reír a la gente de Luvina. Pelaron los dientes molenques y me dijeron que no, que el gobierno no tenía madre. "Y tienen razón, ¿sabe usted? El señor ese sólo se acuerda de ellos cuando alguno de los muchachos ha hecho alguna fechoría acá abajo. Entonces manda por él hasta Luvina y se lo matan. De ahí en más no saben si existe."⁴⁵

(‘Tvrdíš, profesor, že nám vláda pomôže? Ty poznáš vládu?’ Povedal som im, že poznám. ‘My ju tiež poznáme. Mali sme tú časť. Nevieme však, či má táto vláda matku.’ Povedal som im, že je to vlast’. Pokrútili hlavami, vraj nemám pravdu. A zasmiali sa. Bol to jediný raz, keď som videl, že ľudia z Luviny sa smejú. Vycerili zhnité zuby a povedali, že nie, vláda nemá žiadnu matku. A majú pravdu. Páni si na nich spomenú, iba keď niektorý z ich synov tam dolu niečo vyparátí. Vtedy za ním pošlú svojich až do Luviny, a tí s ním rýchlo skoncujú. A potom zasa zabudnú, že Luvina existuje.)⁴⁶

Prostredníctvom pár riadkov sa dozvedáme o tom, že obyvatelia Luviny už stratili akúkoľvek vieru v dobro aktuálnej vlády. Nikto sa o dedinu nestará, aj keď to potrebuje rovnako ako iné časti krajiny. „V sociálnom prostredí, Luvina vysvetľuje príklad dediny v úbohom stave opustenia a osirotenosti. Padá na ňu sila zabudnutia, ktorá vyplýva z ľahostajnej vlády.“⁴⁷ Rozprávač príbehu pricestoval do Luviny ako profesor. Teraz o svojich zážitkoch a spomienkach hovorí pravdepodobne jeho nasledovníkovi, ktorý je práve na ceste do tejto dediny. Podľa Friedhelma Schmidta sa v poviedke *Luvina* čitateľ oboznamuje s neúspešnou učiteľskou reformou. Rozprávač príbehu šiel do Luviny s určitými ideálmi. Mal takisto vieru v aktuálnu vládu. Podľa Schmidta ide o propagáciu výučby, ktorá bolo podporovaná Josém Vasconselosom, členom vlády Álvara Obregóna. Vasconselos chcel v Mexiku nastoliť pokrok a modernizáciu prostredníctvom zaslania profesorov na okrajové miesta Mexika od roku 1921. Profesori, ktorí sympatizovali s Revolúciou, prijali túto myšlienku nadšene. V poviedke to vyzerá tak, že poslucháč starého pána prichádza do dediny presne s tými istými ideálmi, a preto je pravdepodobné, že ide do Luviny nahradiť pozíciu starého profesora. Ak sa príbeh odohráva okolo roku 1937, je možné, že nový profesor prichádza do Luviny za čias Lázara Cárdenasa,

⁴⁵ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 210.

⁴⁶ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 75.

⁴⁷ MARTÍN, Marina. Op. cit., 2001, s. 130.

Dentro de un entorno social, Luvina ejemplifica, como aldea, un estado mísero de abandono y orfandad; cae sobre ella la violencia del olvido, procedente de un gobierno impasible.

ktorý sa tiež snažil o rozšírenie vzdelanosti Mexika.⁴⁸ Ak je Schmidtova hypotéza správna, tak Rulfo v *Luvine* naráža na učiteľskú reformu, ktorá však nebola veľmi úspešná a navyše sa javí, že jej pokračovanie nebude o nič viac podarené.

V poviedke *Deñ skazy* sa stretávame s vyšším predstaviteľom vtedajšej vlády – guvernérom. Na planine sa odohrala prírodná katastrofa v podobe zemetrasenia. Ľudia prišli o majetky aj o celé domy. Určite nie je veľkým prekvapením, keď čitateľ zistí, že aj v tejto poviedke je guvernér vykreslený v zlom svetle a s veľkou dávkou irónie.

Bueno, unos pocos días después, porque me acuerdo que todavía estábamos apuntalando paredes, llegó el gobernador; venía a ver qué ayuda podía prestar con su presencia. Todos ustedes saben que nomás con que se presente el gobernador, con tal de que la gente lo mire, todo se queda arreglado. La cuestión está en que al menos venga a ver lo que sucede, y no que se esté, allá metido en su casa, nomás dando órdenes. En viniendo él, todo se arregla, y la gente, aunque se le haya caído la casa encima, queda muy contento con haberlo conocido.⁴⁹

(Vlastne to bolo niekoľko dní nato; lebo si spomínam, že sme ešte podopierali steny, keď sa zjavil guvernér; prišiel sa pozrieť, akú pomoc by nám mohol poskytnúť svojou prítomnosťou. Istotne všetci viete, že stačí, aby sa zjavil guvernér, aby ho ľudia uvideli, a všetko sa dá zaraz do poriadku. Ide len o to, aby sa aspoň prišiel pozrieť, čo sa robí, a nezostal zalezený pekne doma a odtiaľ vydával príkazy. Keď taká osobnosť príde, všetko sa vybaví, a ľudia, hoci sa im zrútila strecha na hlavu, sú celí šťastní, že ho mohli spoznať.)⁵⁰

Spolu s ďalšími vládnyimi zriadencami príde guvernér na miesto činu až keď je po všetkom a svojou prítomnosťou robí akurát ešte väčší zmätok: „Kvôli tomu sa vidiečania vyjadrujú o príchode guvernéra akoby to bolo ďalšie zemetrasenie. On padá na dedinu rovnako ako domy, ktoré im spadli pred očami počas otrasov.“⁵¹ Keďže dedinu navštívila významná osobnosť akou je guvernér, napriek všetkým škodám vidiečania zorganizujú hostinu. Tá sa však zvrhne, lebo sa veľmi veľa pije a začne bitka. Pri nej dokonca zomrie pár ľudí a veľa ich je zranených. Nešťastný zhluk dní, ktoré začali

⁴⁸ SCHMIDT, Friedhelm. Heterogeneidad y carnavalización en tres cuentos de Juan Rulfo. *Revista de la Crítica Literaria Latinoamericana*. Vol. 24, no. 47, 1998, s. 236. [on-line] [cit. 2021-12-26] Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/4530975>.

⁴⁹ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 242.

⁵⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 95-96.

⁵¹ SCHMIDT, Friedhelm. Op. cit., 1998, s. 233.

Por esto, los campesinos se refieren a la llegada del gobernador como si fuera otro terremoto. El cae por el pueblo igual que las casas que se les han caído encima durante los temblores.

zemetrasením, pokračuje príchodom vládných zriadencov a následne ďalšou skazou tentokrát spôsobenou samotnými ľuďmi. Celá kritika vlády je v tejto poviedke ešte podčiarknutá hymnou, ktorá sa začne hrať počas bitky na hostine. Národná hymna Mexika sa preto zrazu zmení na hymnu a symbol neporiadku a veľkého zmätku.⁵² Jednoduchí vidiečania navyše nerozumejú príhovoru guvernéra, ktorý používa náročné a vzletné výrazy. Takisto im je vonkoncom jedno, akú sochu majú na námestí. Všetky tieto znaky indikujú, že ľuďom je celá vláda aj s jej úradníkmi ukradnutá a uvedomujú si, že keď ju naozaj potrebujú, vláda im nepomôže a musia sa preto zaobísť sami.

V poviedke *Povedz im, nech ma nezabijajú!* je hlavný hrdina, Juvencio Nava, právoplatne zadržaný mužmi zákona za vraždu, ktorú spáchal. Snaží sa so strážnikmi vyjednávať, ale tí sú tu vykreslení veľmi neosobne. Rulfo ich všetkých zhrnul do jedného slova – uniformy:

-Y o nunca le he hecho daño a nadie -eso dijo. Pero nada cambi6. Ninguno de los bultos pareció darse cuenta. Las caras no se volvieron a verlo. Siguieron igual, como si hubieran venido dormidos.⁵³

(„Ja som nikdy nikomu neublížil.“ Toto povedal. Ale všetko zostalo po starom. Ani jedna z uniforiem nezareagovala. Ani jedna tvár sa k nemu neobrátla. Nič sa nezmenilo, akoby boli všetci omámení spánkom.)⁵⁴

Juvencio Nava bol vrahom a z morálneho hľadiska bol prístup strážnikov samozrejme pochopiteľný. Napriek tomu môže mať čitateľ pocit, že sa Rulfo aj v tejto ukážke snažil o kritiku policajtov, ktorí nemajú žiadnu tvár, energiu či vôbec žiadne emócie.

5.4. Nádej na lepší život v USA

Juan Rulfo do súboru poviedok zaradil aj motív lepšieho života v Severnej Amerike. Tento motív si môže čitateľ všimnúť v poviedke *Paso del Norte*, ktorá sa nesie v trochu inom duchu ako ostatné príbehy súboru poviedok. Protagonistom je otec rodiny, ktorá žije vo veľkej biede, lebo obchody už nevynášajú tak ako kedysi. Preto sa rozhodne ísť skúsiť šťastie do

⁵² Tamtéž, s. 234.

⁵³ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 200.

⁵⁴ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 66.

Severnej Ameriky. Tak ako ďalšie množstvo ľudí, ktorí v Mexiku žijú vo veľmi biednych pomeroch. Čitateľ môže znovu pozorovať motív chudoby, ale „napriek tomu je tu viac významné predstavenie motívu snahy o hľadanie lepšieho života v USA, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou mexickej post revolučnej histórie.“⁵⁵ Lenže práca na severe nie je ideálna, keďže je vo väčšine prípadov ilegálna. Ľudia však častokrát nemajú na výber a idú tam skúsiť šťastie napriek tomu, že nemajú nikdy záruku, že vôbec dostanú zaplatené. V nasledujúcej ukážke môžeme pozorovať bezútešnú situáciu ľudí z Jalisca:

De los ranchos bajaba la gente a los pueblos; la gente de los pueblos se iba a las ciudades. En las ciudades la gente se perdía; se disolvía entre la gente. "¿No sabe dónde me darán trabajo?" "Sí, vete a Ciudad Juárez. Yo te paso por doscientos pesos. Busca a fulano de tal y dile que yo te mando. Nomás no se lo digas a nadie". "Está bien, señor, mañana se las traigo." -Oye, dicen que por Nonoalco necesitan gente pa la descarga de los trenes. -¿Y pagan? -Claro, a dos pesos la arroba. - ¿De serio? Ayer descargué como una tonelada de plátanos detrás de la Mercé y me dieron lo que me comí. Resultó con que los había robado y no me pagaron nada, hasta me cusiliaron a los gendarmes. -Los ferrocarriles son serios. Es otra cosa. Ahí verás si te arriesgas. ¡Pero cómo no! -Mañana te espero.⁵⁶

(Zo samôť schádzali ľudia do dedín, z dedín odchádzali do miest. V mestách sa ľudia strácali; rozplývali medzi ľuďmi. „Neviete, kde nájdem robotu?“ „Čoby nie, choď do Ciudad Juaréz. Preveziem ťa za dvesto pesos. Vyhľadaj tohto človeka a povedz mu, že ťa ja posielam. Nikomu inému to nehovor.“ „Ďakujem, pane, zajtra vám ich donesiem.“ „Počuj, v Nonoalcu vraj potrebujú chlapov na vykladanie vlakov. „A platia?“ „Jasné, dvesto pesos za arroba.“ „Vážne? Včera som vyložil dobrú tonu banánov kúsok za Mercé, a čo som zarobil, hneď som prejedol. Nakoniec ma obvinili, že som ich okradol, a nezaplatili mi ani fuka, ešte ma podhodili žandárom.“ „Železnice sú seriózne. To je niečo iné. Rozmysli si, či sa na to dáš.“ „Prečo nie!“ „Zajtra ťa čakám.“)⁵⁷

Bieda je taká zlá, že ľudia sa musia v lepšom prípade sťahovať do väčších miest a v tom horšom musia vykonávať vo väčšine prípadov nebezpečné práce bez záruky odmeny. V *Paso del*

⁵⁵MORA, Gabriela. El ciclo cuentístico: „El llano en llamas“ caso representativo. *Revista de Crítica Literaria Latinoamericana*, vol. 17, no. 34, 1991, s. 130. [on-line] [cit. 2021-12-26] Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/4530564>.

Más significativa es aquí, no obstante, la introducción como motivo del intento de búsqueda de una mejor vida en USA, parte tan integral de la historia mexicana postrevolucionaria.

⁵⁶ RULFO, Juan. *El llano en llamas*. México, D.F.: Fondo de Cultura Económica, 1964, s. 122-123.

⁵⁷ RULFO, Juan. Op. cit., 2000. s. 84.

Norte je tragédia hlavného hrdinu o to väčšia, že počas jeho neprítomnosti, keď ťažko zarábal financie na chod jeho rodiny, mu žena ušla s pohoničom a deti nechala s protagonistovým otcom.

Aj Carlos Fuentes vo svojej knihe *Pochované zrkadlo* (*El espejo enterrado*, 1992) hovorí o neustálej migrácii do USA, a to konkrétne v eseji *Hispánsky svet v Severnej Amerike* (*La hispanidad norteamericana*). Tento význačný mexický autor sa v eseji zaoberá problémom migrácie, ktorá sa deje dodnes. Hovorí o veľmi dlhej hranici medzi dvoma svetmi či odlišnými krajinami. Je to samozrejme hranica medzi Severnou a Južnou Amerikou. Táto línia je tvorená nedokončenými plotmi a nazýva sa Tortillovou oponou.⁵⁸

Na hranici medzi Mexikom a Severnou Amerikou vieme najlepšie pozorovať líniu medzi dvoma diametrálne odlišnými svetmi, ktoré oddeľujú nedokončené zátarasy. V porovnaní s ľuďmi z Mexika vedú ľudia zo Severnej Ameriky oveľa jednoduchšie životy. Ľahšie sa dostanú k práci a nemusia kvôli nej toľko riskovať. Tento jednoduchý život nám môže prísť ako niečo triviálne, ale ako môžeme vidieť v poviedke *Paso del Norte*, pre ľudí z Mexika je USA krajinou, kde si môžu slušne zarobiť na rozdiel od ich rodnej domoviny. Prostredníctvom poviedky vidíme, že migrácia do USA začala pomerne dávno, pričom tento problém je stále aktuálny.

5.5. Náboženstvo

Na záver tejto kapitoly by bolo zaujímavé v krátkosti sa pozrieť na Rulfove poňatie cirkvi v poviedkach. Mexiko je katolíckym štátom, ale autor náboženstvo do príbehov veľmi nezahŕňa. V *Luvine* príde rodina profesora do tejto bezútešnej dediny. Nemajú sa ani kde schovať pred vetrom, a preto ide manželka mladého profesora Agripina hľadať nejaký prístrešok na prespanie. Dlhو sa však nevracia a nakoniec ju rodina nájde v kostole, respektíve na mieste, ktoré by kostolom malo byť.

⁵⁸ FUENTES, Carlos. *The buried mirror. Reflection on Spain and the New World*. Boston, New York, London: Houghton Mifflin Company, 1992, s. 341.

- ¿Qué haces aquí, Agripina? -Entré a rezar -nos dijo. - ¿Para qué? -le pregunté yo. Y ella se alzó de hombros. Allí no había a quién rezarle. Era un jacalón vacío, sin puertas, nada más con unos socavones abiertos y un techo resquebrajado por donde se colaba el aire como por un cedazo.⁵⁹

(„Čo tu robíš, Agripina?“ „Vošla som sa pomodliť,“ odvetila. „Za čo?“ spýtal som sa. Ona iba pokrčila plecami. Nebolo sa tam ku komu pomodliť. Bola to prázdna stavba bez dverí, s niekoľkými vybúranými otvormi a deravou strechou, ktorou sa cedil dnu vietor ako cez sito.)⁶⁰

Kostol, symbol cirkvi, ktorý má slúžiť pre všetkých veriacich, má v poviedke veľmi nehostinnú podobu. Cirkev tu neponúka žiaden prístrešok. Neochráni ich proti vetru, ale neposkytne im prístrešok ani v prenesenom zmysle slova – nikto si nevypočuje Agripine modlitby, lebo sa tam nenachádza oltár.⁶¹

V poviedke *Anacleto Morones* zase protagonista Lucas Lucatero spomenie kristerov, silne katolíckych občanov Mexika, ktorí bojovali za to, aby sa cirkvi nezmenšila moc:

-Te confiesas primero y todo queda arreglado. ¿Desde cuándo no te confiesas? ¡Uh!, desde hace como quince años. Desde que me iban a fusilar los cristeros. Me pusieron una carabina en la espalda y me hincaron delante del cura y dije allí. hasta lo que no había hecho. Entonces me confesé hasta por adelantado.⁶²

(„Najprv sa vyspovedáš a všetko bude v poriadku. Kedy si bol naposledy na spovedi?“ „Ech!“ Pred takými pätnástimi rokmi. Keď ma chceli zastreliť kristeri. Zapichli mi karabínu medzi rebrá a zrazili ma na kolena pred kňaza, ktorému som priznal aj to, čo som neurobil. Vtedy som sa vyspovedal do zásoby.“)⁶³

Je zaujímavé sledovať, že Rulfo sa prostredníctvom jednej zo svojich postáv vysmieva z posvätného aktu spovede. Vyzerá to tak, že cez poviedky kritizuje cirkev a takisto počínanie kristerov.

V poviedke *Talpa* je jedným z protagonistov Tanilo, ktorý je vážne chorý. Vydá sa na náročnú púť do Talpy, kde sa nachádza v kostole Panna Mária, známa svojimi liečiteľskými schopnosťami. Tanilo dúfa, že ho Panna Mária uzdraví, ale opak je pravdou. Hlavný hrdina horko ťažko príde do Talpy a už skoro na smrteľnej posteli vstúpi do kostola:

⁵⁹ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 207.

⁶⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 72.

⁶¹ ELLIS, Keith. Op. cit., 1998, s. 367.

⁶² RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 234.

⁶³ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 113.

Y Tanilo comenzó a rezar y dejó que se le cayera una lágrima grande, salida de muy adentro, apagándole la vela que Natalia le había puesto entre sus manos. Pero no se dio cuenta de esto; la luminaria de tantas velas prendidas que allí había le cortó esa cosa con la que uno se sabe dar cuenta de lo que pasa junto a uno. Siguió rezando con su vela apagada. Rezando a gritos para oír que rezaba. Pero no le valió. Se murió de todos modos.⁶⁴

(Keď sa Tanilo začal modliť, po líci sa mu skotúľala veľká slza, čo mu vytryskla z najhlbšieho vnútra a zahasila sviecu, ktorú mu Natalia strčila do rúk. Vôbec si to nevšimol; žiara toľkých rozžatých sviec, čo tam blikotali, v ňom utlmila schopnosť vidieť, čo sa robí okolo neho. So zhasnutou sviecou v ruke sa modlil ďalej. Modlil sa a pritom kričal, aby počul, že sa modlí. Ale nepomohlo mu to. Aj tak zomrel.)⁶⁵

Aj v tejto poviedke nám Rulfo naznačuje, že viera nie je všemocná. Napriek veľkému utrpeniu a modleniu sa, Tanilo nakoniec zomiera a nepomôže mu ani Panna Mária.

⁶⁴ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 174.

⁶⁵ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 41.

6. Ľudia planiny

Obraz Mexika by nebol kompletný bez štúdie Rulfových postáv. Poviedka ako žáner nám síce neukazuje tak detailný obraz ľudí ako napríklad obširnejší žáner románu, ale napriek tomu si čitateľ prostredníctvom krátkych príbehov určitý pohľad na ľudí vytvorí. Občas mu k tomu stačí aj časť jedinej vety ako napríklad: „(...) ya de grande, pegada a los cincuenta años.”⁶⁶ („(...) bola už stará, ťahalo jej na päťdesiatku.“)⁶⁷ Ako vidíme, v Rulfovej dobe bola päťdesiatročná žena už považovaná za starú pani a vôbec nebolo prekvapením, ak zomrela. V iných poviedkach nás autor približuje k osudom ľudí a ich charakteristike už podrobnejšími opismi. Na začiatok tejto kapitoly si priblížime ich životy všeobecne a potom sa pozrieme zvlášť na mužských a ženských obyvateľov planiny.

Rulfove poviedky nám predostierajú pohľad na určitú skupinu ľudí, ktorých spájajú ťažké osudy. Obyvatelia planiny mnohokrát nemajú žiadne majetky či nádej na lepší život a sú tým veľmi ovplyvnení. S opisom života na planine sa stretávame napríklad v poviedke *Dedičstvo Matildy Arcángelovej*, kde nám rozprávač predstavuje fyzický aspekt ľudí spojený s ich vyhlídkami do života:

Fue, en Corazón de María abarcando los alrededores, el único caso de un hombre que creciera tanto hacia arriba, siendo que los de por ese rumbo crecen a lo ancho y son bajitos; hasta se dice que es allí donde se originan los chaparros; y chaparra es allí la gente y hasta su condición.⁶⁸

(Na Máriinom srdci aj v širokom okolí to bol jediný chlap, čo vyrástol do takej výšky, keďže ľudia, čo žijú v týchto končinách, rastú skôr do šírky a držia sa pri zemi; veď sa aj vraví, že je to tam, kde sa rodia malí krpáni; a malí tam nie sú len ľudia, ale aj ich možnosti.)⁶⁹

Rozprávač tu so štipkou humoru prirovnáva nízky vzrast ľudí k ich malým až žiadnym šanciam na lepší život. V *Luvine* nie je život o nič lepší:

Los hijos se pasan la vida trabajando para los padres como ellos trabajaron para los suyos y como quién sabe cuántos atrás de ellos cumplieron con su ley... Mientras tanto, los viejos aguardan por

⁶⁶ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 218.

⁶⁷ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 88.

⁶⁸ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 249.

⁶⁹ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 101.

ellos por el día de la muerte, sentados en sus puertas, con los brazos caídos, movidos sólo por esa gracia que es la gratitud del hijo... Solos, en aquella soledad de Luvina.⁷⁰

(Synovia celý život pracujú pre rodičov, rovnako ako oni pracovali pre svojich rodičov, tak ako si zasa plnili svoju povinnosť celé generácie synov pred nimi... Starí ľudia potom vyčkávajú na synov a na deň svojej smrti, sedia vo dverách so zvesenými rukami a pri živote ich drží iba synovská vďačnosť... Sú sami v samote Luviny.)⁷¹

Vyzerá to tak, že na planine sú životy ľudí bezvýznamné, snažia sa len prežiť a musia sa spoliehať na iných, aby sa vôbec dožili ďalších dní. Ich ďalším nepriateľom je hlad: „Mascando bagazos de mezquite seco y tragándose su propia saliva. Los mirará pasar como sombras, repegados al muro de las casas. casi arrastrados por el viento.“⁷² („Prežúvajú suché výlisky kaučukovníka a prehltávajú vlastné sliny, aby oklamali hladný žalúdok. Uvidíte, že sa plazia ako tiene, prilepení k domovým múrom, vzdorujúc vetru.“)⁷³ Podľa Rulfových opisov si čitateľ postupne vytvára obraz života roľníkov a ďalších obyvateľov planiny. Tento obraz pekne vystihol Ted Lyon: „(...) zbytočnosť – premárnené životy, neplodné pozemky, bezvýznamné smrti, zbytočná vláda. Ľudské vzťahy, tak ako pôda, sú vyprahnuté a neproduktívne.“⁷⁴

Vidíme, že ľudia na planine majú diametrálne odlišné životy od tých našich. Takisto čas pre nich plynie iným spôsobom ako pre nás. Nie sú v zhone a k vyjadreniu časových či priestorových informácií využívajú pomerne často len obecné pomenovania ako napríklad v poviedke *Pridelili nám pôdu*: „Del pueblo para acá es de ustedes.“⁷⁵ („Od dediny až po tade je to vaše.“)⁷⁶ Zaobídu sa bez hodínok, stačí im slnko a striedanie dňa a noci. Smerodajný je pre nich príchod dažďa či vetra, rovnako ako aj čas žatvy.⁷⁷

Čo sa týka ľudských vzťahov, na planine prakticky neexistujú. Občas tu postrehneme lásku k príbuzným ako napríklad v *Pretože sme veľmi biedni*, kde má brat starosti o svoju sestru. V poviedke *Macario* stará pani síce opatruje svojho krstného syna, ale veľa lásky sa mu

⁷⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 210.

⁷¹ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 74-75.

⁷² RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 211.

⁷³ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 75.

⁷⁴ LYON, Ted. Op. cit., 1973, s. 165.

(...) futility – wasted lives, worthless lands, senseless deaths, useless government. Human relationships, like the land, are barren and non-productive.

⁷⁵ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 131.

⁷⁶ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 7.

⁷⁷ DESSENOIX, Pierre. Op. cit., 1987, s. 211.

nedostane. Chlapec je navyše mentálne postihnutý. Jeho krstná mama ho drží skoro stále doma. Robí to však aj preto, lebo na ulici by sa mu dostalo len urážok a zlého zaobchádzania. Krutosť nájdeme v skoro všetkých poviedkach, tu má však veľmi špecifický charakter, keďže ľudia tu fyzicky týrajú slabomyseľného človeka:

En la calle suceden cosas. Sobra quien lo descalabre a pedradas apena s lo ven a uno. Llueven piedras grandes y filosas por todas partes. Y luego hay que remendar la camisa y esperar muchos días a que se remienden las rajaduras de la cara o de las rodillas. Y aguantar otra vez que le amarren a uno las manos, porque si no ellas corren a arrancar la costra del remiendo y vuelve a salir el chorro de sangre.⁷⁸

(Na ulici sa kadečo deje. Je tam dost' takých, čo chytia kameň a rozbijú človeku hlavu, sotva im príde na oči. Zo všetkých strán sa naňho znesie sprška veľkých ostrých kameňov. A potom treba zašit' košeľu a veľa dní čakať, kým sa zacelia aj rany na tvári alebo na kolenách. A znovu strpieť, že vám spútajú ruky, lebo tie si ináč okamžite zoškrabnú chrastu na rane, z ktorej opäť vystrekne pramienok krvi.)⁷⁹

Krutosť sa dá pozorovať aj v poviedke *Muž*, kde čitateľ sleduje prenasledovanie jedného muža druhým. V poviedke, v ktorej ide predovšetkým o pomstu, je bezcitnosť jej hlavnou ingredienciou:

Eso que me cuenta de todas las muertes que debía y que acababa de efectuar, no me lo perdono. Me gusta matar matones, créame usted. No es la costumbre; pero se ha de sentir sabroso ayudarlo a Dios a acabar con esos hijos del mal.⁸⁰

(Keď mi hovoríte o všetkých vraždách, v ktorých mal prsty a ktoré dokonal, neviem si to odpustiť. Rád zabíjam zabijakov. Nerobím to každý deň; ale je to ohromný pocit, keď človek pomáha Bohu skoncovať s tými zlosynmi.)⁸¹

Prahnutie po krvi sprevádza mexickú krajinu už od Aztékov. Tento národ bol podľa Octavia Paza priam až posadnutý krvou.: „Vo všetkých prejavoch tohto výnimočného a strašného národa, od astronomických mýtov po metafory básnikov, od každodenných obradov až po

⁷⁸ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 126.

⁷⁹ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 45.

⁸⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 157.

⁸¹ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 27-28.

rozjímanie kňazov, je všadeprítomná posadnutosť krvou, jej vôňa a zápach.⁸² Je však nutné poznamenať, že táto posadnutosť súvisela s aztéckym náboženstvom a ich vnímaním slnka. To podľa nich udržiavalo svet a vesmír v plynulom chode. Na to, aby slnko naďalej fungovalo tak ako má, mu ponúkali Aztékovia obety, predovšetkým krv a srdce ich ľudských obetí. Srdce obetiam vyrezávali na vrchole pyramídy nožom obsidiánom. V *Planine v plameňoch* síce už protagonisti nemajú rovnakú predstavu o chode sveta ako Aztékovia, ale čitateľovi sa občas môže zdať, že obyvatelia regiónu Jalisco svojou brutalitou nasledujú práve aztécku tradíciu, teda zvyky svojich predkov.

Ako môžeme pozorovať, životy ľudí charakterizuje predovšetkým ich bezvýznamnosť, krutosť a žiadne hlboké ľudské vzťahy. Ľudí žijúcich v Jalisco čitateľ častokrát priam ľutuje. Rulfovi sa v poviedkach podarilo veľmi dobre zachytiť ich psychické aj fyzické utrpenie. Čo sa týka už spomínanej krutosti, tá je charakteristická predovšetkým pre mužských obyvateľov planiny. Tým je venovaná ďalšia podkapitola.

6.1. Muži planiny

Po prečítaní celej knihy si ako čitatelia uvedomíme, že v každej z poviedok figuruje ako protagonista muž. Ženy sa tu síce tiež vyskytujú, ale zďaleka nie v každom príbehu. V *Pridelili nám pôdu*, *Cuesta de las Comadres*, *Muž*, *Povedz im, nech ma nezabijajú* a *Noc, keď ho opustili* sa ženy dokonca vôbec neobjavujú. Planina je miestom, kde vyhráva ten silnejší a pomerne často aj ten krutejší. Táto charakteristika sedí viac práve na muža. Mexiko v dobe Rulfa bolo pomerne mačisticou spoločnosťou a predovšetkým na vidieku sa okolo muža točil celý svet. Mačizmus môžeme chápať ako „tvrdé a rázne mužské správanie, ktoré znázorňuje veľmi tradičné myšlienky o tom, ako by sa mali správať muži a ženy“⁸³ či dokonca ako „arogantné vystupovanie mužov voči ženám.“⁸⁴ V tradičnom vidieckom prostredí na planine sa takéto správanie mužov voči

⁸² PAZ, Octavio. Op. cit., 1970, s. 125.

Y en todas las manifestaciones de esa nación extraordinaria y terrible, de los mitos astronómicos a las metáforas de los poetas, y de los ritos diarios a las meditaciones de los sacerdotes, la obsesión, el olor, el tufo de la sangre.

⁸³ Cambridge dictionary. [on-line] [cit. 2021-01-30] Dostupné z:

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/machismo>.

Male behaviour that is strong and forceful and shows very traditional ideas about how men and women should behave.

⁸⁴ RAE. [on-line] [cit. 2021-01-30] Dostupné z: <https://dle.rae.es/machismo>.

Actitud de prepotencia de los varones respecto de las mujeres.

ženám vyskytovalo pomerne často ako môžeme pozorovať vo viacerých príbehoch. Navyše „v Rulfových poviedkach je muž tým, ktorý rozpráva príbehy, je podmetom strachu alebo násilia a je tým, ktorý premýšľa (...).“⁸⁵ Z dnešného moderného pohľadu sa nám môže zdať pomerne zvláštne, že sa v poviedkach stretávame takmer výlučne s mužskými osudmi. Mexiko v polovici dvadsiateho storočia však bolo predovšetkým krajinou mužov, kde boli ženy podrobené ich silnejším polovičkám.

Ako už bolo zmienené v prvej časti tejto kapitoly, vzťahy na planine sú veľmi chladné. Pozornému čitateľovi neunikne, že vo viacerých poviedkach je veľmi zle vykreslený vzťah medzi otcom a synom. Rodina tu akoby nemala žiadne opodstatnenie. V *Povedz im, nech ma nezabývajú* je protagonistom Juvencio Nava, starý muž, ktorý strávil väčšinu života utekaním a skrývaním sa. Pred vyše tridsiatimi rokmi zabil dona Lupeho. Don Lupe bol kmotrom Juvencia, avšak bol medzi nimi konflikt ohľadom pozemkov. Don Lupe odmietal púšťať dobytok Juvencia na jeho úrodnejšie pastviny, napriek tomu, že boli veľké suchá a dobytok Juvencia vo veľkom zomieral. Nava preto spravil dieru a prepašoval svoje kravy a býkov na úrodnejšie pastviny dona Lupeho. Tomu sa to nepáčilo a zabil jedného býčka. A tak zabil Juvencio dona Lupeho. Celý život sa potom bál, aby ho nezatkli, a tak veľa času strávil po horách skrývaním sa. Na staré kolená, keď si už myslel, že si nikto na udalosť nespomenie, ho však nakoniec dolapí syn dona Lupeho, ktorý sa chce pomstiť. Juvencio vie, že za vraždu mu hrozí obesenie a tak stále posielal po svojho syna a prosí ho, aby šiel za úradníkmi a presvedčil ich, nech ho nezabývajú. Na interakciách syna a otca vidíme pomerne zvláštne rodinné vzťahy. Syn Juvencia už bol orodovať za svojho otca, ale nikoho nepresvedčil a odmieta sa tam vrátiť. Bojí sa totiž o svoju vlastnú rodinu:

-Haz que te oiga. Date tus mañas y dile que para sustos ya ha estado bueno. Dile que lo haga por caridad de Dios. -No se trata de sustos. Parece que te van a matar de a de veras. Y yo ya no quiero volver allá. -Anda otra vez. Solamente otra vez, a ver qué consigues. -No. No tengo ganas de ir. Según eso, yo soy tu hijo. Y, si voy mucho con ellos, acabarán por saber quién soy y les dará por afusilarme a mí también. Es mejor dejar las cosas de este tamaño.⁸⁶

(„Urob niečo, aby ťa vypočul. Niečo si vymysli a povedz mu, že na postrašenie to už stačilo. Povedz mu, nech to urobí, a Boh mu to nezabudne.“ „Tu nejde o strašenie. Zdá sa, že ťa chcú

⁸⁵ GALINDO, Luis Ortega. Op. cit., 1994, s. 200.

En los cuentos de Rulfo el hombre es quien narra, el hombre es el sujeto de la angustia o la violencia de acontecer, el hombre es el que reflexiona (...).

⁸⁶ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 195.

naozaj zabiť. A ja sa ta už nechcem vrátiť.“ „Chod' tam ešte raz. Iba jediný raz, aspoň sa pokús niečo pre mňa urobiť.“ „Nie, nechce sa mi tam ísť. Ved' som tvoj syn. Ak za nimi budem často chodiť, napokon zistia, kto som, a zmyslia si zastreliť aj mňa. Bude lepšie nechať veci, ako sú.“⁸⁷

Je zaujímavé sledovať interakcie medzi otcom a synom. Ich vzťah pravdepodobne nie je veľmi hlboký. Rovnako pozoruhodný je aj fakt, že čitateľ môže mať problém vybrať si stranu konfliktu. Je morálnejšie ísť prosiť za otca a riskovať vážne problémy alebo celú situáciu ignorovať a žiť potom s výčitkami svedomia? Túto dilemu už Rulfo necháva na nás.

Ďalší chladný vzťah medzi otcom a synom môžeme pozorovať v *Nepočuješ brechať psy?* Mladý muž Ignacio sa vydal na zlé chodníčky. Raz ho zrania a jeho otec sa ho snaží dostať do najbližšej dediny na svojich vlastných pleciach aj keď už poriadne nevládze. Na začiatku poviedky to vyzerá na príbeh, kde sa otec snaží zachrániť svojho jediného syna. Ako sa však dostávame k jadrú, zistíme, že otec sa o to vážne snaží, nerobí to však vôbec pre Ignacia:

-Todo esto que hago, no lo hago por usted. Lo hago por su difunta madre. Porque usted fue su hijo. Por eso lo hago. Ella me reconvenría si yo lo hubiera dejado tirado allí, donde lo encontré, y no lo hubiera recogido para llevarlo a que lo curen, como estoy haciéndolo. Es ella la que me da ánimos, no usted. Comenzando porque a usted no le debo más que puras dificultades, puras mortificaciones, puras vergüenzas.⁸⁸

(Nič z toho, čo robím, nerobím pre teba. Robím to pre tvoju nebohú matku. Lebo si bol jej syn. Preto to robím. Vyčítala by mi, keby som ťa bol nechal ležať tam, kde som ťa našiel, a nebol by som si ťa vyložil na chrbát a nezaniesol k niekomu, kto ťa vylieči, ako to práve robím. Ona mi dodáva silu, nie ty. Tebe vd'ačím iba za trápenie, príkorie a hanbu.)⁸⁹

Otec sa celý čas pýta Ignacia, či už počuje brechať psy, čo je znakom, že sa už blížia do dediny. Ignacio však nič nepočuje. Poviedka sa končí ďalšou výčitkou otca voči svojmu synovi: „Destabó difícilmente los dedos con que su hijo había venido sosteniéndose de su cuello y, al quedar libre, oyó cómo por todas partes ladraban los perros. - ¿Y tú no los oías, Ignacio? -dijo-. No me ayudaste ni siquiera con esta esperanza.”⁹⁰ („S námahou uvoľnil prsty, ktorými ho celou

⁸⁷ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 62.

⁸⁸ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 223.

⁸⁹ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 93.

⁹⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 225.

cestou syn zvieral okolo krku, a zrazu, konečne voľný, začul, ako zo všetkých strán brešú psy. „A ty si ich nepočul, Ignacio?“ zašepkal. „Ani len v nádeji si mi nepomohol.““⁹¹

Ďalším zaujímavým prvkom, ktorý spája viaceré poviedky, je incest – „krvesmilství, pohlavní styk s blízkými pokrevnými príbuznými“⁹². Muži využívajú svoju autoritu pri vzťahoch s ich ženskými príbuznými. Takýto príklad môžeme pozorovať v poviedke *Na svitaní*. Zemepán Justo Brambila udržiava sexuálny vzťah s jeho malou neterou Margaritou. Je otázne ako túto nezvyčajnú situáciu berie Margarita. Justo je však do nej zamilovaný, čo môžeme pozorovať na jeho vnútornom monológu:

„Si el señor cura autorizara esto, yo me casaría con ella; pero estoy seguro de que armará un escándalo si se lo pido. Dirá que es un incesto y nos excomulgara a los dos. Más vale dejar las cosas en secreto.“⁹³

(„Keby to dôstojný pán povolil, oženil by som sa s ňou; viem však naisto, že ak ho o to požiadam, urobí škandál. Povie, že je to incest, a obidvoch nás vyobcuje z cirkvi. Lepšie bude držať vec v tajnosti.“)⁹⁴

Je očividné, že Justo prechováva voči svojej neteri city. Tej nezostáva nič iné, len ich akceptovať.

S incestom sa stretávame aj v poviedke *Anacleto Morones*. Posledná poviedka v čitateľovi zanechá trochu iný dojem ako tie predošlé. Je to jeden z mála príbehov knihy, kde sú ženy dôležitou súčasťou príbehu a kde vôbec rozprávajú. Postaršia skupina žien príde do domu Lucasa Lucatera a žiadajú ho, aby s nimi šiel do Amuly a prihovril sa za vysvätenie Anacleta Moronesa, ktorý bol jeho švagrom. Ženy veria, že Anacleto robil zázračné skutky, ale Lucas má svoju verziu príbehu. Sám sa podieľal na Anacletových trikoch, s ktorými si zarábali na živobytie. Lenže potom od neho chcel Anacleto peniaze a Lucas Lucatero mu ich odmietol požičať. Konflikt bol ukončený tak, ako sme videli už v iných poviedkach – vraždou, v tomto prípade vraždou Anacleta. Lucatero mal na ňu ešte ďalší dôvod. Oženil sa s Anacletovou dcérou a až po svadbe zistil, že už je pár mesiacov tehotná. Stareny dcéru Anacleta ospevujú a samotného Anacleta sa snažia kanonizovať, ale Lucatero im situáciu ozrejmi:

⁹¹ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 94.

⁹² KUBIŠTA, JAN. REJMAN, Ladislav. *Slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956, s. 179.

⁹³ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 164.

⁹⁴ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 33.

- Era una sinvergüenza. Eso era la hija de Anacleto Morones. -Impío. No está en ti decir esas cosas. Te vamos a regalar un escapulario para que echés fuera el demonio. -... Se fue con uno de ellos. Que dizque la quería, Sólo le dijo: «Y o me arriesgo a ser el padre de tu hijo.» Y se fue con él. -Era fruto del Santo Niño. Una niña. Y tú la conseguiste regalada. Tú fuiste el dueño de esa riqueza nacida de la santidad. - ¡Monsergas! - ¿Qué dices? -Adentro de la hija de Anacleto Morones estaba el nieto de Anacleto Morones.⁹⁵

(„Správala sa ako nehanebnica. Taká bola dcéra Anacleta Moronesa.“ „Bezbožník. Nemáš právo šíriť také reči. Podarujeme ti škapuliar, aby si vyhnal zo seba diabla.“ „... S jedným z nich odišla. Vraj ju miloval. Povedal jej: ‚Ja to risknem a stanem sa otcom tvojho dieťaťa.‘ A tak s ním odišla.“ „Je to potomok svätého Anacleta. Jeho dievčatko. Dostal si ju do daru. Stal si sa majiteľom klenotu zrodeného zo svätosti.“ „Táraniny!“ „Čože vravíš?“ „V bruchu dcéry Anacleta Moronesa bolo decko Anacleta Moronesa.“)⁹⁶

Napriek obvineniam z incestu ženy až do posledného okamihu bojujú za česť Anacleta a Lucasovi neveria ani slovo. Ten si z nich celý čas uťahuje a dáva im veľmi negatívne prívlastky: „¡Esas viejas! ¡Viejas y feas como pasmadas de burro!“⁹⁷ („Hnusné stareny! Staré a odporné ako osol s hnisavými ranami!“)⁹⁸ Lucatero nemá žiadny rešpekt voči ženám, ktoré sú navyše staršie ako on sám. Napriek všetkému sa poviedka končí zvratom, keď jedna zo starien ostane u Lucasa na noc. Majú spolu pohlavný styk a keď už je po všetkom, starena vysmeje Lucasa, že za nič nestál:

Después ella me dijo, ya de madrugada: -Eres una calamidad, Lucas Lucatero. No eres nada cariñoso ¿Sabes quién sí era amoroso con una? - ¿Quién? -El Niño Anacleto. Él sí que sabía hacer el amor.⁹⁹

(Neskôr, už na svitaní mi povedala: „Ty si hrozne nemožný, Lucas Lucatero. Nemáš v sebe ani trochu nežnosti. Vieš, kto vedel byť k žene láskavý?“ „Kto?“ „Svätý Anacleto. Ten sa veru vedel milovať.“)¹⁰⁰

⁹⁵ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 236. (Originál slova „decko“ sa v rôznych verziách líši. Vo verzii z roku 1980 Rulfo použil slovo *nieto*, ale v iných verziách je použité slovo *hijo*, ktoré je podľa mojej domnienky správne.)

⁹⁶ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 115-116.

⁹⁷ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 228.

⁹⁸ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 107.

⁹⁹ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 240.

¹⁰⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 119.

V posledných vetách poviedky sa dozvedáme, že napriek svätuškárstvu starien s ním minimálne jedna udržovala sexuálne styky.

Bezcitnosť a nemilosrdnosť mužov pozorujeme počas čítania celej knihy. V poviedke *Planina v plameňoch* sa stretávame s využívaním voľného času revolucionárov. Ich veliteľ, Pedro Zamora, sa rád hral na býčie zápasy. V týchto súbojoch bol on „býkom“ a jeho zajatci toreadormi:

Pedro Zamora les había prestado una cobija a cada uno, y ésa fue la causa de que al menos el caporal se ha va defendido tan bien de los verduguillos con aquella pesada y gruesa cobija; pues en cuanto supo a qué atenerse, se dedicó a zangolotear la cobija contra el verduguillo que se le dejaba ir derecho, y así lo capoteó hasta cansar a Pedro Zamora. Se veía a las claras lo cansado que ya estaba de andar correteando al caporal, sin poder darle sino unos cuantos pespuntes. Y perdió la paciencia. Dejó las cosas como estaban y, de repente, en lugar de tirar derecho como los hacen los toros, le buscó al del Cuastecomate las costillas con el verduguillo, haciéndole a un lado la cobija con la otra mano. El caporal pareció no darse cuenta de lo que había pasado, porque todavía anduvo un buen rato sacudiendo la frazada de arriba abajo como si se anduviera espantando las avispas. Sólo cuando vio su sangre dándole vueltas por la cintura dejó de moverse. Se asustó y trató de taparse con sus dedos el agujero que se le había hecho en las costillas, por donde le salía en un solo chorro la cosa aquella colorada que lo hacía ponerse más descolorido. Luego se quedó tirado en medio del corral mirándonos; a todos. Y allí se estuvo hasta que lo colgamos, porque de otra manera hubiera tardado mucho en morir. Desde entonces, Pedro Zamora jugó al toro más seguido, mientras hubo modo.¹⁰¹

(Pedro Zamora rozdal na začiatku hry každému jednu prikrývku, a práve vďaka ťažkej a hrubej prikrývke sa predák úspešne bránil pred čepelou; keď mu svitlo, čo ho môže zachrániť, vytrvalo metal dekou pred britvou, ktorá mierila rovno naňho, a takto dráždil Pedra Zamoru dovtedy, kým ho nevyšľavil. Na prvý pohľad bolo jasné, že je už hotový z toľkých útokov na predáka, hoci mu neuštedril viac ako pár bodnutí. Napokon stratil trezivosť. Chvíľu počkal a potom zrazu namiesto toho, aby vyrazil priamo na prikrývku, ako to robia býky, zasiahol chlapa z Cuastecomate britvou rovno medzi rebrá a druhou rukou mu stiahol prikrývku. Predák si asi hneď neuvedomil, čo sa stalo, lebo ešte dobrú chvíľu behal a mykal pritom dekou hore-dolu, akoby odháňal osy. Až keď uvidel krv, čo sa mu valila z brucha, stuhol. Vyplašil sa a chcel si prstami zapchať dieru, čo sa mu otvorila medzi rebrami a ktorou mu jednostaj tryskala farebná

¹⁰¹ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, 187-188.

tekutina a zároveň s ňou unikalo čoraz viac farby života. Skydol sa na zem uprostred dvora a hľadel nám všetkým do očí. A tam ležal, kým sme ho neobesili, lebo v opačnom prípade by mu dlho trvalo, kým by vydýchol naposledy. Od toho dňa sa Pedro Zamora hral na býka zakaždým, keď sa mu naskytla príležitosť.)¹⁰²

Ukazuje sa, že incest a krutosť sprevádzajú život na planine. Nie je to však všetko. V mnohých poviedkach dominujú aj vraždy a vrahmi sú výlučne muži. Príklady sme videli na poviedke *Povedz im, nech ma nezabíjajú!* alebo *Anacleto Morones*. Vražda je tiež esenciou poviedok *Muž*, *Cuesta de las Comadres* a *Na svitaní*. Smrť a vraždy sa vyskytujú skoro vo všetkých poviedkach a čitateľ je uzrozumený s tým, že konflikty sa na planine riešia tou najhoršou možnou cestou. Jean-Pierre Dessenoix vo svojej štúdií o Rulfových poviedkach upriamuje našu pozornosť na zaujímavý paradox: „V tak výrazne katolíckom štáte nám Rulfo rozpráva o pomstách, zločinoch a incestoch.“¹⁰³ A v drvivej väčšine za nimi stoja práve muži.

6.2. Ženy planiny

Napriek tomu, že Rulfo postavil na piedestál mužských protagonistov, je zásadné, aby sme si priblížili aj ženské postavy vyskytujúce sa skôr na periférii než v centre. Už to síce nie sú stereotypné postavy matky alebo panny ako tomu bolo doteraz¹⁰⁴, ale napriek tomu im stále nie je pridelený hlas, ktorý by zodpovedal ich mužským polovičkám. Ak sa môžu vyjadriť verbálne, ich slová veľa neznamenujú a neposúvajú dej príbehu dopredu. Napriek tomu sme v podkapitole 6.1. videli, že jednej zo starien v *Anacletovi Moronesovi* sa na konci príbehu pomerne úspešne podarilo uzemniť Lucasa Lucatera, keď ho zosmiešnila tým, že mu povedala, že Anacleto bol lepším milencom. Ďalší skôr ojedinelý prípad, keď majú slová ženy určitý dosah, je poviedka *Planina v plameňoch*. Táto poviedka nás preniesie do čias Mexickej revolúcie, konkrétne k revolucionárom pod vedením Pedra Zamoru. V jeho oddiele sa nachádza aj rozprávač príbehu Bažant a prostredníctvom tejto postavy sa dozvedáme o násilí páchanom na krajine a ľuďoch, ktorí v nej žili. Bažanta nakoniec dolapia a na konci poviedky vychádza z väzenia. Pred ním stojí

¹⁰² RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 56-57.

¹⁰³ DESSENOIX, Jean-Pierre. Op. cit., 1987, s. 212.

En un estado profundamente marcado por la religión católica, Rulfo nos cuenta de venganzas, de crímenes, de incestos.

¹⁰⁴ RAMÍREZ, Hugo Hernán. El personaje femenino en los cuentos de Rulfo. *Iberoamericana*, vol. 8, no. 30, 2008, s. 47. [on-line] [cit. 2022-01-29] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41676575>.

žena s malým synom. Tvrdí, že syn je Bažantov a ten si spomína, že túto ženu raz znásilnil. Žena svojho syna predstaví nasledovne: “También a él le dicen el Pichón -volvió a decir la mujer, aquella que ahora es mi mujer-. Pero él no es ningún bandido ni ningún asesino. Él es gente buena. Yo agaché la cabeza.”¹⁰⁵ („Tiež mu hovoria Bažant,“ ozvalo sa dievča, ktoré je teraz mojou ženou. „Ale on nie je nijaký bandita ani vrah. Je slušný človek.“ Zvesil som hlavu.“)¹⁰⁶ Takto sa končí jedna z najviac epických poviedok knihy. Rulfo nám počas celého príbehu približuje zverstvá revolucionárov a federálnych bojovníkov, ale poviedku zakončuje mladé dievča. A to odsúdi správanie mužov prostredníctvom troch viet.

V poviedkach *Anacleto Morones* a *Pretože sme veľmi biedni* môže čitateľ pozorovať neblahú situáciu vtedajších žien. Poviedku *Pretože sme veľmi biedni* sme si už predstavili vyššie. Kvôli povodni prišlo malé dievča Tacha o kravu a s tým aj o dobré vyhliadky na budúcnosť. Napriek tomu, že v poviedke sa rozoberá predovšetkým osud dievčatka, rozprávačom je jej brat. Tacha svoj vlastný hlas nemá. Brat hovorí len o dvoch možnostiach, ktorými disponuje jeho sestra:

To dobré (manželstvo) a to zlé (prostitúcia) sú dve jediné cesty, ktoré rozprávač navrhuje pre svoju sestru. Zavrhuje tak všetky ostatné príležitosti, povolania, profesie, atď., ktoré sa odkláňajú od navrhnutých morálnych a prirodzených princípov ženského bytia, v ktorých by sa žena mohla realizovať.¹⁰⁷

Treba však brať do úvahy, že vtedajšie príležitosti na prácu pre ženy boli pravdepodobne oveľa menšie ako v dnešnej dobe. Je však až alarmujúce, že ak dievča nepochádzalo z bohatej rodiny, ktorá by ju uživila alebo jej dala významné veno, jej šance na slušný a dobrý život boli veľmi nízke. Zaujímavú interpretáciu ženského mena Tacha ponúka profesor Pol Popovic Karic, *Tachar* po španielsky znamená ‚prečiarknuť‘. Keď si z mena Tachy vytvoríme adjektívum, vznikne slovo *tachada* – prečiarknutá. Podľa Karica to znamená, že Rulfo prostredníctvom mena postavy narážal na jej osud. Keď Tacha stratila svoju kravu, dostala sa na rovnakú úroveň ako jej

¹⁰⁵ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 192-193.

¹⁰⁶ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 61.

¹⁰⁷ DE DIEGO, Fernando. La reificación de la mujer en El llano en llamas, de Juan Rulfo. *Revista Canadiense de Estudios Hispánicos*, vol. 22, no. 2, 1998, s. 287. [on-line] [cit. 2022-01-29] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27763465>.

El bien (el matrimonio) o el mal (la prostitución) son los dos únicos caminos que el narrador propone para su hermana, descartando toda otra serie de oportunidades, oficios, profesiones, etc., que van más allá de los principios morales propuestos bajo la apariencia de destinos naturales de ser humano femenino, en los que la mujer puede realizarse.

sestry, ktoré boli ‘vyškrtnuté z rodiny’. Je možné, že Rulfo robil cez meno Tachy alúziu práve na jej sestry, ktoré tiež nemali v živote veľa šťastia.¹⁰⁸

Okolo manželstva sa ženám točí celý život a nie je tomu inak ani v *Anacletovi Moronesovi*. Medzi starenami, ktoré prišli za Lucasom Lucaterom, bola aj jeho bývalá snúbenica. Lucatero ju spočiatku ani nespoznal a uvedomil si, kto to je, až keď mu to vyjaviла samotná Nieves: „Yo no tengo marido, Lucas. ¿No te acuerdas que fui tu novia? Te esperé y te esperé y me quedé esperando. Luego supe que te habías casado. Ya a esas alturas nadie me quería.”¹⁰⁹ („Ja nemám manžela, Lucas. Nepamätáš sa, že som bola tvoja snúbenica? Čakala som ťa, čakala a čakám doteraz. Po čase som sa dozvedela, že si sa oženil. V mojom veku už nikto o mňa nemá záujem.“).¹¹⁰

Ako vidíme, nielen chudoba znižovala šance dievčat na vydaj. Rovnakým problémom bol aj fakt, že ak sa dievča nevydalo mladé, už ho v zrelšom veku nikto nechcel.

Už sme si vysvetlili, že Anacleto bol milencom jednej zo starien, konkrétne Panchy. Čitateľ si však môže položiť otázku či Anacleto nebol náhodou milencom všetkým žien, ktoré zaňho prišli orodovať. Aj ďalšia z nich, Sirota, nevdojak spomenie, že najšťastnejšiu noc prežila práve s Anacletom. Lucas navyše obviní Panchu, že keď bola mladšia, nechala sa uniesť jedným mužom. Pancha to popiera len veľmi chabo. Čo sa týka Nieves, Lucasovej snúbenice, tak tá zase dobrovoľne potratila. Všetky sú síce členky kongregácie, ale sú len falošnými veriacimi. Obávajú sa toho, čo povedia ostatní, a preto predstierajú cnosť, ktorú však vôbec nemajú, lebo nakoniec zistíme, že všetky boli milenkami Anacleta.¹¹¹

Ďalšou zaujímavou postavou je Felipa v poviedke *Macario*. O postihnutého chlapca Macaria sa stará jeho krstná mama spolu so slúžkou Felipou. Felipa je mladé dievča a po chvíli čítania poviedky vidíme, že Macario ju má veľmi rád. Chlapec totiž cíti neustály hlad a Felipa mu občas dá svoj prídela jedla. Navyše si niekedy ľahne na noc k Macariovi a dovoľí mu, aby pil mlieko z jej prsníkov. Napriek tomu, že je Felipa veriaca a chodí do kostola, čitateľ môže zostať na pochybách, či sa slúžka správa kresťansky:

¹⁰⁸ KARIC, Pol Popovic. Op. cit., 2008, s. 66.

¹⁰⁹ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 231.

¹¹⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 110.

¹¹¹ GALINDO, Luis Ortega. Op. cit., 1994, s. 211.

Felipa antes iba todas las noches al cuarto donde yo duermo, y se arrimaba conmigo, acostándose encima de mí o echándose a un ladito. Luego se las ajuareaba para que yo pudiera chupar de aquella leche dulce y caliente que se dejaba venir en chorros por la lengua ... Muchas veces he comido flores de obelisco para entretener el hambre. Y la leche de Felipa era de ese sabor, sólo que a mí me gustaba más porque, al mismo tiempo que me pasaba los tragos, Felipa me hacía cosquillas por todas partes. Luego sucedía que casi siempre se quedaba dormida junto a mí, hasta la madrugada. Y eso me servía de mucho; porque yo no me apuraba del frío ni de ningún miedo a condenarme en el infierno si me moría yo solo allí, en alguna noche...¹¹²

(Felipa predtým prichádzala každú noc do komory, v ktorej spávam, a pritisla sa ku mne, buď si ľahla na mňa, alebo sa vystrela pekne po mojom boku. Potom si ich vyložila tak, aby som si mohol poťahovať z toho sladkého teplého mlieka, ktoré mi hladkým prúdom stekalo po jazyku... Často som sa napchával ibištekovými kvetmi, a tak som zamestnával svoj hladný žalúdok. Filipino mlieko malo podobnú chuť, ibaže to som píjal oveľa radšej, lebo kým som sa napájal, Felipa ma štekľila na celom tele. Potom takmer vždy zaspala a zostala pri mne až do svitania. A to sa mi veľmi hodilo, lebo vtedy ma nesušovala ani zima, ani hrozná predstava, že pôjdem do pekla, ak tam v noci zomriem sám samučičký...)“¹¹³

Felipa navyše Macariovi často opakovala, že chlapec pôjde za svoje myšlienky do pekla. Je však otázne, či sa pekla nebála práve ona sama. Po prečítaní úryvku to môže vyzeráť tak, že slúžka zneužívala slabomyselného chlapca. Bola by preto veľmi pokryteckou postavou (rovnako ako ženy z *Anacleta Moronesa*). Pre Macaria je však celým jeho svetom a ako komentuje Hugo Hernán Ramírez vo svojom článku o ženských postavách *Planiny v plameňoch*, zdá sa, že chlapec neverí v Boha, ale jeho vierou je práve Felipa.¹¹⁴ Je však pozoruhodné, že v príbehu, v ktorom sú dominantnejšími postavami práve ženy, je rozprávačom poviedky znovu muž. Celé rozprávanie Macaria je založené na tom, čo mu hovoria Felipa a krstná mama, Macario sa vyjadruje takmer výlučne prostredníctvom ich rozprávania ako napríklad v nasledujúcom úryvku: „Y mi madrina dice que si en mi cuarto hay chinches y cucarachas y alacranes es porque me voy a ir a arder en el infierno si sigo con mis mañas de pegarle al suelo con mi cabeza.”¹¹⁵ („A moja krstná vraví, že ak mám v kutici ploštice a šváby a škorpióny, tak to znamená, že sa pôjdem

¹¹² RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 124 – 125.

¹¹³ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 44.

¹¹⁴ RAMÍREZ, Hugo Hernán. Op. cit., 2008, s. 60.

¹¹⁵ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 125.

smažiť do pekla, keď budem pokračovať v tej svojej mánii trieskať hlavou o zem.“)¹¹⁶ Napriek tomu, že väčšiu moc tu majú ženy, Rulfo si tak ako vo všetkých ostatných poviedkach vybral za rozprávača muža. Aj keď je mentálne zaostalý, počujeme jeho hlas a myšlienky, na rozdiel od nemých postáv Felipy a krstnej mamy.

Ako vidíme, ani Felipa a ani svätuškáčky v *Anacletovi Moronesovi*, nie sú pozitívnymi postavami. Rovnako ako aj Natalia v poviedke *Talpa*. Táto žena má za manžela Tanila, ktorý je však veľmi chorý, a preto prosí, aby ho zobrali do Talpy, kde je kostol s Pannou Máriou. Ako už bolo spomenuté vyššie, Tanilo verí, že už len ona ho môže vyliečiť. Natalia s ním preto musí absolvovať túto dlhú cestu a ide s nimi aj brat Tanila, ktorý je rozprávačom príbehu. Ako sa hrdinovia poviedky vydajú na cestu, postupne sa dozvedáme, že Natalia má pomer s Tanilovým bratom. V skutočnosti Tanilovi neželajú uzdravenie, ale dúfajú, že ho cesta zabije:

Porque la cosa es que a Tanilo Santos entre Natalia y yo lo matamos. Lo llevamos a Talpa para que se muriera. Y se murió. Sabíamos que no aguantaría tanto camino; pero, así y todo, lo llevamos empujándolo entre los dos, pensando acabar con él para siempre. Eso hicimos.¹¹⁷

(Pretože Tanila Santosa sme zabili my dvaja s Nataliou. Odviedli sme ho do Talpy, aby umrel. A on umrel. Vedeli sme, že takú dlhú cestu nevydrží; ale napriek všetkému sme ho tam odviedli, postrkávali sme ho dopredu, raz jeden, raz druhý, a dúfali, že s ním naveky skončujeme. To sme urobili.)¹¹⁸

Napriek tomu, že im ich plán vyjde, dobehnú ich výčitky svedomia, ktoré ich budú s veľkou pravdepodobnosťou sprevádzať až do konca života.

Jednou z mála pozitívnych ženských postáv, je Matilde v *Dedičstve Matildy Arcángelovej*. Dcéra majiteľky hostinca sa vyznačovala neslýchanou krásou a všetky okoloidúci si vždy radi potešili zrak pohľadom na jej postavu a tvár. Navyše to bolo štedré a skromné dievča, ktoré si často odtrhlo od úst, aby sa všetci návštevníci hostinca poriadne najedli. Najprv bola zasnúbená s rozprávačom príbehu Tranquilinom Herrerom, ale nakoniec sa vydala za Euremia Cedillu. Traquilino ju však mal stále veľmi rád, a preto šiel za krstného otca ich dieťaťa. Keď sa zástup ľudí vracal z krstín, kôň, na ktorom sedela Matilde so svojim malým synom, sa splašil. Matilde sa naschvál prehla do oblúka, aby pri páde nespadla na svojho syna. Kvôli tomu

¹¹⁶ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 45.

¹¹⁷ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 167-168.

¹¹⁸ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 35.

zomrela a syn prežil. Matilde vystupuje v príbehu ako prototyp správnej ženy, je láskavá, stavia šťastie iných pred svoje vlastné a nakoniec obetuje svoj vlastný život, aby zachránila svojho syna.¹¹⁹ Ten však nemá šťastný život, lebo ho jeho vlastný otec nenávidí. Obviňuje ho, že kvôli nemu Matilde zomrela. Rozhodne sa, že mu nenechá žiadne dedičstvo, a preto postupne prepíše celý majetok. Malý chlapec zostáva nažive len kvôli ľuďom, ktorí sa nad ním zľutovali. Môžeme tu preto zase pozorovať veľmi chladný vzťah medzi otcom a synom. A takisto aj ďalšiu vraždu, lebo keď syn vyrastie, zabije svojho otca Eureka. Po štúdiu poviedky vidíme, že Rulfo do *Planiny v plameňoch* zakomponoval aj pozitívne ženské postavy. Napriek tomu je však zrejmé, že žena je tu stále braná len ako majetok a slúži výhradne na mužské potešenie. Keď sa Matilde vydá za Eureka, Tranquilino akceptuje, že je už jeho vlastníctvom: „Pero ya para entonces no era de nosotros. Era propiedad de Eureka Cedillo, el único que había trabajado como suya.”¹²⁰ („Ale vtedy nám už dávno nepatrila. Bola majetkom Eureka Cedillo, jediného chlapa, ktorý mal právo dotýkať sa jej.“)¹²¹

¹¹⁹ DE DIEGO, Fernando. Op. cit., 1998, s. 289.

¹²⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 252.

¹²¹ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 104.

7. Motív cesty a vody

Po prečítaní *Planiny v plameňoch* nám neunikne, že Juan Rulfo využíva v mnohých poviedkach dva opakujúce sa motívy. Konkrétne ide o motív cesty a vody. Určitý druh cesty sa objavuje vo viacerých príbehoch zbierky poviedok. Voda Rulfovi zase slúži ako metafora na opísanie rôznych javov a situácií, ktoré sa vyskytujú na planine. V nasledujúcich podkapitolách si preto tieto dva motívy priblížime.

7.1. Cesta

V literatúre, ale aj priamo v živote sa občas stretieme s myšlienkou, že cesta je dôležitejšia ako samotný cieľ. Putujúci človek sa viac obohatí práve počas dosahovania svojho cieľa. V poviedkach Juana Rulfa to však veľmi neplatí. Protagonisti sa mnohokrát ocitajú na ceste, lebo nemajú na výber a ich cieľom je aspoň o niečo lepšia nádej na život. Táto nádej je spojená práve s ukončením putovania. Čitateľ sa však často nedozvie, ako tieto nekonečné cesty končia. Podľa profesora Teda Lyona je v Rulfových poviedkach dôležitý aspekt „života, ktorý nie je nehybný alebo je niečím, čo len pasívne prijmeme, je skôr ustavičnou zmenou, pohybom, vždy za pomalého tempa a pešky.“¹²² Cesta má v poviedkach rôzne dôvody. Môže to byť cesta za novou pôdou (*Pridelili nám pôdu*), cesta s cieľom zbavenia sa viny (*Talpa*) alebo cesta na záchranu syna, s ktorým jeho otec putuje do najbližšej dediny, kde sa nachádza lekár (*Nepočuješ brechať psy?*).

V poviedke *Pridelili nám pôdu* sledujeme skupinu mužov na ich peknej ceste cez planinu, na ktorej sa vôbec nič nenachádza. Kráčajú po svojich vlastných nohách za pôdou, ktorú im pridelila vláda, ale v hĺbke duše vedia, že ich cesta nemá žiadny zmysel, lebo planine sa nevyhnú. Rozprávač poviedky využíva často vo svojich myšlienkových pochodoch slovo „cesta“, „ísť“ či „pochod“, čím nás vtiahne do beznádejnej situácie týchto mužov: „Hemos vuelto a caminar, nos habíamos detenido para ver llover. No llovió. Ahora volvemos a caminar. Y a mí se

¹²² LYON, Ted. Op. cit., 1973, s. 162.

(...) life is not static or passive acceptance, rather continual change, movement, always at a slow pace, afoot.

me ocurre que hemos caminado más de lo que llevamos andado.”¹²³ („Opäť sme vykročili po ceste, zastavili sme sa len preto, aby sme uvideli, ako prší. Nepršalo. Teraz sa opäť vydávame na pochod. Prišlo mi na um, že sme kráčali viac, ako sme doteraz prešli.“)¹²⁴ Protagonisti putujú už jedenásť hodín. Ich cesta vyzerá zbytočná, lebo planina je jedným veľkým neúrodným kusom zeme a aj keď konečne dorazia do cieľa, nečaká ich tam nič príjemné. Napriek tomu títo muži pokračujú v ceste a nepoddávajú sa zúfalstvu. Sú v tomto zmysle tiež určitým druhom hrdinov.¹²⁵

Aj v *Talpe* sa stretávame s motívom cesty. Na začiatku poviedky je to putovanie za uzdravením, v ktoré dúfa Tanilo Santos. Počas príbehu sa s protagonistami ocitáme na ceste z ich domova Zenzotly do Talpy, kde je kostol s Pannou Máriou, ktorá údajne uzdravuje chorých. Toto putovanie má spočiatku utopistický charakter, keďže si uvedomujeme, že Tanilo je už na tom tak zle, že toľko fyzickej námahy nemá šancu jeho telo zvládnuť. Pút sa však zvrhne na utrpenie, ba podľa Mariny Martín až krížovú cestu¹²⁶, ktorá sa končí smrťou Tanila. Tam však putovanie nekončí. Jeho brat sa spolu s Tanilovou manželkou musia vybrať na cestu späť. Tentokrát už bez Tanila, ktorého pochovali v Talpe. Celú cestu späť kráčajú bez výmeny jediného slova, zožieraní výčitkami svedomia, keďže to boli práve oni dvaja, ktorí nútili Tanila pokračovať v ceste, aj keď on sám sa chcel vrátiť domov. Keď dorazia naspäť do Zenzotly, Tanilov brat má silnú potrebu vydať sa zase na cestu a ujsť výčitkám svedomia, ktoré ho tak trápia:

Y yo comienzo a sentir como si no hubiéramos llegado a ninguna parte; que estamos aquí de paso, para descansar, y que luego seguiremos caminando. No sé para dónde; pero tendremos que seguir, porque aquí estamos muy cerca del remordimiento y del recuerdo de Tanilo.¹²⁷

(A ja začínam mať pocit, akoby sme ani neboli nikam došli; že sme sa tu iba zastavili, že si chceme odpočinúť a čochvíľa budeme pokračovať v ceste. Nevieť kam: ale musíme ísť ďalej, lebo tu sme priblížko výčitkám svedomia a spomienke na Tanila.)¹²⁸

Je však jasné, že cesta im úľavu a mier pri srdci neprinesie. Hocikam pôjdu, stále budú mať pocit viny. „Z perspektívy rozprávača nebola cesta do Talpy ničím viac ako začiatkom

¹²³ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 130.

¹²⁴ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 6.

¹²⁵ LYON, Ted. Op. cit., 1973, s. 163.

¹²⁶ MARTÍN, Marina. Op. cit., 2001, s. 127- 128.

¹²⁷ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 175-176.

¹²⁸ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 42.

spôsobu života, ktorý bude pokračovať celé jeho bytie.“.¹²⁹ Toto putovanie však nebude mať žiaden výsledok. Zostať na jednom mieste by však bolo pre protagonistov ešte horšie.

Aj v poviedkach *Na svitaní* a *Muž* sa stretávame s motívom cesty. V prvej zmienenej poviedke musí starý Esteban každý deň putovať s dobytkom dona Justa, aby ich priviedol na pašu, ktorú im kúpil veľkostatkár:

Si me la pasaba en un puro viaje con las vacas: las llevaba a Jiquilpan, donde él había comprado un potrero de pasturas; esperaba a que comieran y luego me las traía de vuelta para llegar con ellas de madrugada. Aquello parecía una eterna peregrinación.¹³⁰

(Ved' som večne chodil za kravami: najprv som ich zahnal do Juquilpanu, kde si kúpil ohradenú pastvinu; vyčkal som, kým sa napasú, potom som ich priviedol nazad a na úsvite som ich už hnal späť. Bolo to putovanie, ktoré nemalo konca.)¹³¹

Justo je však stále s niečím nespokojný a medzi mužmi panuje neprijemná nálada. Konflikt sa končí tragicky, lebo starý Esteban v návale hnevu zabije dona Justa a za tento čin ho odsúdia na trest smrti. Jeho plnenie povinností a púť s nimi spojená, vyjdú nazmar.

V poviedke *Muž* je hlavným motívom pomsta. Jeden muž prenasleduje druhého a chce sa mu pomstiť za vraždu jeho rodiny. Celý príbeh sa odohráva za pohybu a na ceste. Prvý muž uniká pred druhým, ale s každou ďalšou vetou pozorujeme, že mu už nezostáva veľa síl: „Camino y camino y no ando nada. Se me doblan las piernas de la debilidad. Y mi tierra está lejos, más allá de aquellos cerros.“¹³² („Chodím a chodím, a nič neprejdem. Od slabosti sa mi podlamujú kolená. A môj pozemok je ďaleko, až za tamtými vrchmi.“)¹³³ Domov však nakoniec nedorazí, lebo jeho prenasledovateľ ho dobehne a zabije.

Ako môžeme pozorovať, v poviedkach má cesta negatívny význam. Je buď nekonečná, bezvýznamná alebo vedie ku smrti. Ľudia na planine však stále za niečím putujú. Ich ciele sú rôzne, ale putovanie ich spája. Je to esencia ich bytia. Život je preto pre nich neustálym

¹²⁹ CLINTON, Stephen T. Form and meaning in Juan Rulfo's 'Talpa'. *Romance Notes*, vol. 16, no. 2, 1975, s. 523. [online] [cit. 2022-02-06] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/43801346>.

From his perspective, the journey to Talpa was nothing more than a beginning of a pattern of existence that will continue for the rest of his life.

¹³⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 165.

¹³¹ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 34.

¹³² RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 158.

¹³³ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 28.

pohybom, ťažkopádnym kráčaním v márnej snahe dosiahnuť lepší život alebo zabudnúť na ich doterajšiu existenciu.¹³⁴

7.2. Voda

Okrem motívu cesty je v poviedkach na pravidelnej báze využívaný aj motív vody. Tá je samozrejme esenciálna pre život ľudí všade na svete a inak tomu nie je ani na planine. Aj keď voda tvorí väčšinu zemského povrchu, na planine akoby niekedy ani neexistovala. V *Pridelili nám pôdu* padá jedna jediná kvapka počas celej púte hlavných hrdinov:

Cae una gota de agua, grande, gorda, haciendo un agujero en la tierra y dejando una plasta como la de un salivazo. Cae sola. Nosotros esperamos a que sigan cayendo más y las buscamos con los ojos. Pero no hay ninguna más. No llueve.¹³⁵

(Padá kvapka vody, veľká, okrúhla, ktorá vyhlíbi v zemi jamku a rozplásne sa v nej ako plúvanec. Padá sama. Dúfame, že po nej začnú padat' aj ďalšie, a hľadáme ich očami. Ale nijakej ďalšej kvapky niet. Neprší.)¹³⁶

V *Luvine* síce príde občas veľká búrka, ale je to skôr nezvyčajný jav:

-Pues sí, como le estaba diciendo. Allá llueve poco. A mediados de año llegan unas cuantas tormentas que azotan la tierra y la desgarran, dejando nada más el pedregal flotando encima del tepetate. Es bueno ver entonces cómo se arrastran las nubes, cómo andan de un cerro a otro dando tumbos como si fueran vejigas infladas; rebotando y pegando de truenos igual que si se quebraran en el filo de las barrancas. Pero después de diez o doce días se van y no regresan sino al año siguiente, y a veces se da el caso de que no regresen en varios años.¹³⁷

(Veru tak, ako som vám hovoril. Tam prší málo. V polovici roka príde niekoľko búrok, ktoré zbičujú zem, rozryjú ju a nechajú po sebe iba pohyblivú sutinu plávajúcu na jalovej pôde. Vtedy vás teší pohľad na oblaky, ktoré sa ťahajú po nebi, plávajú od jedného vrchu k druhému, kníšu sa ako nafúknuté mechy; zrážajú sa navzájom a vydávajú také silné hrmenie, akoby sa trieštili na

¹³⁴ LYON, Ted. Op. cit., 1973, s. 164.

¹³⁵ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 130.

¹³⁶ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 6.

¹³⁷ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 204 – 205.

okrajoch priepasti. Ale po desiatich, dvanástich dňoch ich niet a vracajú sa až na ďalší rok, ba zavše sa stáva, že sa nezjavia ani niekoľko rokov.)¹³⁸

V *Pretože sme veľmi biedni* takisto príde búrka, ktorá so sebou všetko zoberie. V *Cuesta de las Comadres* protagonista hovorí o daždi ako o niečom, čo ničí pôdu. Všetko naznačuje tomu, že ľudia vo väčšine poviedok trpia nedostatkom vody, ale keď už konečne zaprší, tak príde ničivá pohroma.

Po prečítaní štúdie profesorky a spisovateľky Estelle Irizzary o prítomnosti vody v Rulfových poviedkach si môžeme všimnúť, že aj keď voda na planine chýba, Rulfo podchvíľou poukazuje iné ľudské tekutiny.¹³⁹ V poviedke *Muž je tou tekutinou krv*: „En la cabeza le rebotaban burbujitas de sangre.“¹⁴⁰ („V hlave mu bublala spenená krv.“)¹⁴¹ *Burbujitas* v preklade znamenajú bubliny. Tie sa nám väčšinou asociujú práve s vodou. V tomto kontexte ich však Rulfo spojil s krvou. V *Planine v plameňoch* sú federáli po dlhom pochode spotení. Pot je tu zamenený za vodu: „Les relumbraba la cara de sudor, como si la hubieran zambullido en el agua al pasar por el arroyo.“¹⁴² („Tváre sa im leskli od potu, ako by si ich boli pri prechode cez potok ponorili do vody.“)¹⁴³ V *Talpe* zase chorý Tanilo tesne pred smrťou vylučuje z tela tekutinu podobnú hnisu:

Y por aquí y por allá todas sus llagas goteando un agua amarilla, llena de aquel dolor que se derramaba por todos lados y se sentía en la boca, como si se estuviera saboreando una miel espesa y amarga que se derretía en la sangre de uno a cada bocanada de aire.¹⁴⁴

(A kam len pozrieme, vidíme jeho mokvajúce rany so žltou tekutinou šíriacou pach, ktorý sa ťahá na všetky strany a lepí sa na ústa, akoby ste ochutnali hustý a horký med, čo sa vám s každým dúškom vzduchu roztápa v krvi.)¹⁴⁵

Voda sa však v poviedkach nevyskytuje len prostredníctvom ľudských tekutín, akými je pot alebo krv. Rulfo tento element často využíva aj v rôznych literárnych figúrach. Čitateľ sa

¹³⁸ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 70.

¹³⁹ IRIZZARY, Estelle. El motivo recurrente del agua en 'El Llano en llamas'. *INTI*, no. 3, 1976, s. 21. [on-line] [cit. 2022-02-19] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/23284850>.

¹⁴⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 156.

¹⁴¹ RULFO, Juan. Op. cit. 2000, s. 26.

¹⁴² RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 178 – 179.

¹⁴³ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 49.

¹⁴⁴ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 176.

¹⁴⁵ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 42.

pravdepodobne zhodne s Estelle Irizzary, pre ktorú má použitie vody mimoriadne ironický charakter. Podľa tejto profesorky ním autor poukazuje na jej nedostatok na planine.¹⁴⁶ Motív vody nachádzame v rôznych prirovnaniach ako napríklad v poviedke *Muž*, kde môžeme pozorovať opis jednej rieky: „El río en estos lugares es ancho y hondo y no tropieza con ninguna piedra. Se resbala en un cauce como de aceite espeso y sucio.“¹⁴⁷ (“V týchto miestach je rieka široká a hlboká a nenaráža o nijaké skaly. Klíže sa vo svojom koryte ako hustý, špinavý olej.“)¹⁴⁸ Voda tu má veľmi nepríjemnú charakteristiku. V *Pretože sme veľmi biedni* sa takisto vyskytuje rieka. Ani v tejto poviedke sa čitateľovi neasociuje s ničím príjemným. Rulfo tu pomocou vody vyjadruje veľký smútok dievčatka Tachy:

Y Tacha llora al sentir que su vaca no volverá porque se la ha matado el río. Está aquí, a mi lado, con su vestido color de rosa, mirando el río desde la arranca y sin dejar de llorar. Por su cara corren chorretes de agua sucia como si el río se hubiera metido dentro de ella.¹⁴⁹

(A Tacha plače, tuší, že sa jej už krava nevráti, že ju zmárnila rieka. Sedí tu vedľa mňa vo svojich ružových šatách, pozerá zhora z úbočia dolu na rieku a neprestáva nariekať. Po lícach jej stekajú pramienky špinavej vody, akoby sa jej rieka bola vliala do duše.)¹⁵⁰

Vráťme sa ešte k poviedke *Dedičstvo Matildy Arcángelovej*, kde Matilde, krásna a milá žena, zomiera pádom z koňa. Obetuje sa, aby zachránila svojho malého syna, s ktorým idú práve z krstín. Jej kôň sa splaší, ona padá do blatistej mláky a následne zomiera. Opis tejto tragickej udalosti je priam až naturalistický:

A mí me tocó cerrarle los ojos llenos de agua; y enderezarle la boca torcida por la angustia: esa ansia que le entró y que seguramente le fue creciendo durante la carrera del animal, hasta el fin, cuando se sintió caer. Ya les conté que la encontramos embrocada sobre su hijo. Su carne ya estaba comenzando a secarse, convirtiéndose en cáscara por todo el jugo que se le había salido durante todo el rato que duró su desgracia. Tenía la mirada abierta, puesta en el niño. Ya les dije que estaba empapada en agua. No en lágrimas, sino del agua puerca del charco lodoso donde cayó su cara. Y parecía haber muerto contenta de no haber apachurrado a su hijo en la caída, ya que se

¹⁴⁶ IRIZZARY, Estelle. Op. cit., 1976, s. 22.

¹⁴⁷ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 156.

¹⁴⁸ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 26.

¹⁴⁹ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 149.

¹⁵⁰ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 21.

le traslucía la alegría en los ojos. Como les dije antes, a mí me tocó cerrar aquella mirada todavía acariciadora, como cuando estaba viva.¹⁵¹

(Na mne zostalo zatlačiť jej oči plné vody; a vyrovať ústa skrútené úzkosťou; hrôzou, ktorá ňou prenikla a ktorá v nej dozaista narastala, odkedy sa kôň pustil dobehu, až do chvíle, keď cítila, že padá. Už som vám spomenul, že keď sme ju našli, ležala nad synom ako klenba. Telo jej už pomaly začínalo schnúť a menilo sa na tuhú škrupinu, zbavené všetkého, čo z nej vyteklo od toho nešťastného okamihu. Oči mala otvorené, upreté na dieťa. Už som vám povedal, že boli nasiaknuté vodou. Nie slzami, špinavou vodou z blatistej kaluže, do ktorej sa zaborila tvárou. No asi zomrela spokojná, že chlapca pri páde nerozmliaždila, lebo z jej očí presvitala radosť. Ako som vám už povedal, mne pripadla úloha zastrieť ten pohľad, ktorý bol rovnako láskavý, ako keď ešte žila.)¹⁵²

Ako môžeme vidieť, aj v tejto poviedke je voda spojená s nešťastím. A to dokonca do takej miery, že prenikne do mŕtvych očí Matilde.

Takisto v *Paso del Norte* Rulfo využíva na prirovnanie prvok vody. Konkrétne tu prirovnáva vodu v rieke k bezvýznamným životom na planine: „Di que te fue bien y que conociste mujer y que tuviste hijos, otros ni siquiera eso han tenido en su vida, han pasado como las aguas de los ríos, sin comerse ni beberse.”¹⁵³ („Uteš sa, že si dobre pochodil, že si si našiel ženu a máš deti, druhí nedostali od života ani len to, preplávali ním ako voda v rieke, kde nič-tu nič.“)¹⁵⁴

Je pozoruhodné, ako Rulfo využíva motív vody, ktorá sa na planine poriadne nevyskytuje. A ak sa už vyskytuje, má mnohokrát fatálne následky. Možno preto využíva autor tento motív ako niečo, čo má veľmi negatívny podtón. Je zaujímavé sledovať, že oba často využívané motívy majú skoro zakaždým záporný charakter. Toto je však planina Juana Rulfa – je to miesto, kde vyprahnutá zem prijíma vodu v podobe slz, kvapkách ľudskej krvi či potu.¹⁵⁵

Vidíme, že život na planine je nepredstaviteľne ťažší v porovnaní s inými kútmi sveta. Nedostatok vlhky, slnka, peňazí alebo naopak prebytok vody či ľudskej agresie robia z mexickej planiny miesto, kde by dobrovoľne veľa ľudí bývať nechcelo. Napriek tomu by som rada túto

¹⁵¹ RULFO, Juan. Op. cit., 1980, s. 252.

¹⁵² RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 104.

¹⁵³ RULFO, Juan. Op. cit., 1964, s. 121.

¹⁵⁴ RULFO, Juan. Op. cit., 2000, s. 82.

¹⁵⁵ IRIZZARY, Estelle. Op. cit., 1976, s. 26.

prácu zakončila myšlienkou starého Juvencia z *Povedz im nech ma nezabývajú*. Tento muž si totiž pred svojou smrťou uvedomí, že planinu, na ktorej strávil celý svoj život, má v podstate rád:

Sus ojos, que se habían apeñuscado con los años, venían viendo la tierra, aquí, debajo de sus pies, a pesar de la oscuridad. Allí en la tierra estaba toda su vida. Sesenta años de vivir sobre de ella, de encerrarla entre sus manos, de haberla probado como se prueba el sabor de la carne. Se vino largo rato desmenuzándola con los ojos, saboreando cada pedazo como si fuera el último, sabiendo casi que sería el último.¹⁵⁶

(Hoci bolo šero, jeho očí, vekom posadené čoraz bližšie k sebe, sledovali pri chôdzi zem, ktorá mu ubiehala pod nohami. V tej zemi bol celý jeho život. Šesťdesiat rokov na nej žil, zvieral ju v dlaniach, ochutnával, ako sa skúša chuť mäsa. Dlhو ju drobil očami, vychutnával každú piad', akoby mala byť posledná, takmer s istotou, že bude posledná.)¹⁵⁷

¹⁵⁶ RULFO, Juan. Op. cit, 1980, s. 199.

¹⁵⁷ RULFO, Juan. Op. cit, 2000, s. 65.

8. Záver

Juan Rulfo prostredníctvom *Planiny v plameňoch* približuje čitateľom originálnym a veľmi pútavým spôsobom mexickú krajinu. Tento mexický spisovateľ je bezpochyby vhodným kandidátom na rozprávanie o svojej rodnej krajine, keďže v oblasti, ktorú v poviedkach zobrazuje, sám vyrastal. Každá krajina sa vyznačuje odlišnými ľuďmi, ich tradíciami či spôsobom života. Na jeho chode sa do veľkej miery podieľa aj príroda a prostredie, ktoré obklopuje jej obyvateľov. Nie je tomu inak ani v súbore poviedok *Planina v plameňoch*, kde nám Rulfo výstižne predstavil jedinečný kúsok sveta, ktorým je mexická planina.

Prostredníctvom sedemnástich poviedok sme sa dozvedeli o tomto nehostinnom kúsku zeme, na ktorom jej obyvatelia mnohokrát až živia. Každý deň sú ovplyvňovaní počasím a jeho výkyvmi. Počasie je veľkým pánom a má takú veľkú moc, že ľuďom často zoberie aj malý kúsok šťastia, ktorý im zostával. Dalo by sa až povedať, že počasie je jedným z ďalších protagonistov a robí z ľudí bezmocné bytosti kompletne podriadené jeho vrtochom. Drvivá väčšina obyvateľov trpí nedostatkom – či už nedostatkom peňazí, práce alebo jedla. Okrem počasia je planina sužovaná bojmi, ktoré vypukli počas Mexickej revolúcie. Od roku 1910 bolo Mexiko rozdelené na dva nepriateľské tábory bojujúce proti sebe na život a na smrť. Rulfo v poviedkach odkazuje na toto tragické obdobie.

Nie je však žiadnym teoretikom, skutočným intelektuálom a už vôbec nie politickým agitátorom. Opisuje len to, čo vidí – spoločnosť, hoci obdarenú schopnosťou víťaziť, ktorá však trpí, krok za krokom, následkami neúprosnej politiky brániacej všetkým snahám o pokrok.¹⁵⁸

Možno aj preto zahrnul do knihy poviedku poukazujúcu na fenomén hľadania si práce v Severnej Amerike. Ľudia nemajú na výber a musia si ísť zarobiť do inej krajiny, lebo v ich rodnom Mexiku to možné nie je. Zároveň je v poviedkach zreteľné Rulfove opovrhnutie katolíckou cirkvou.

¹⁵⁸ LORENTE–MURPHY, Silvia. Op. cit., 1987, s. 99.

Pero Rulfo no es un teórico, ni un intelectual puro y mucho menos un agitador político. Simplemente escribe sobre lo que ve: una sociedad que, aunque dotada de la capacidad para triunfar, sufre, paso tras paso, las consecuencias de una política implacable, que sofoca todo intento de progreso.

Okrem búrlivej politickej situácie, obrovskej chudoby a nešťastiam spojených s neskrotným počasím nám opisuje Rulfo ľudí žijúcich na planine. Incest, vraždy, nemorálne správanie a každodenná krutosť sprevádzajú životy obyvateľov planiny. Príbehy nám v mnohých prípadoch ukazujú tenkú hranicu medzi životom a smrťou. Život tu nemá veľkú cenu a nie je vôbec výnimočné, ak sa človek nedožije vysokého veku.

Muži ako protagonisti poviedok sú hýbateľmi väčšiny udalostí a je priam nemožné si nevšimnúť častú krutosť, ktorou oplývajú. Charakterizuje ich mačizmus a žiadny rešpekt ku svojim ženským polovičkám. Tie slúžia predovšetkým na ich potešenie a nie sú si s mužmi rovnocenné. Väčšina žien je v poviedkach vykreslená negatívne. Pokiaľ nepochádzajú z rodiny s dostatkom peňažných prostriedkov, veľmi ľahko sa môžu začať živiť ako prostitútky.

Po prečítaní celého súboru poviedok a jeho analýze si čitateľ všimne, že príbehy sú vyobrazené veľmi realisticky. *Planina v plameňoch* je samozrejme predovšetkým literárnym dielom, ale je očividné, že poviedky sú do istej miery aj svedectvami reality. Reality krajiny, ktorá sa ocitla v plameňoch.¹⁵⁹

Na záver môžeme skonštatovať, že Juanovi Rulfovi sa podarilo vyobraziť mexickú planinu a životy jej obyvateľov veľmi vierohodne. Aj čitateľom z iných kontinentov dal príležitosť nazrieť pravdepodobne do úplne iného sveta ako je ten ich. Možno práve aj diametrálne iný spôsob života a nehostinné, ale istým spôsobom zároveň aj čarovné prostredie planiny, spravilo z knihy populárnu literatúru, ktorá sa dodnes číta po celom svete.

¹⁵⁹ RODOWSKA, Krystyna. El llano en llamas: Voces de este mundo. *América. Cahiers du CRICCAL*, no. 2, 1987, s. 201. [on-line] [cit. 2022-03-13] Dostupné z: https://www.persee.fr/doc/ameri_0982-9237_1987_num_2_1_912.

9. Resumé

Cieľom tejto diplomovej práce bola analýza zobrazenia Mexika v súbore poviedok *Planina v plameňoch* od Juana Rulfa, konkrétne vyobrazenie mexickej planiny a ľudí na nej žijúcich. Na začiatku práce sme sa bližšie zoznámili so štruktúrou knihy a samotným autorom. Rovnako sme spomenuli aj historický kontext, dôležitý pre pochopenie situácie na planine. Predovšetkým sme sa zamerali na obdobie Mexickej revolúcie.

Jadro práce môžeme rozdeliť na dve časti. Prvá časť sa zaoberá pomermi na planine. Jednotlivé podkapitoly pojednávajú o krajine, ktorú nám prezentuje Rulfo a takisto o nesmiernej chudobe vládnucej na tomto mieste. Autor knihy vsúva do príbehov aj kritiku vtedajšej politickej situácie a dokonca približuje čitateľov k Mexickej revolúcii a jej bojom. Zároveň tu máme aj motív nádeje na lepší život v USA, respektíve nádeje na lepší zárobok, keďže v Mexiku boli platy podpriemerné. Záverečný diel prvej časti sa v krátkosti pristavuje pri Rulfovom nie príliš pozitívnom poňatí cirkvi. Druhá časť práce sa sústreďí na obyvateľov planiny. Rozhodne dôležitejšie pohlavie tu predstavujú muži. Ženy sa dokonca v zopár poviedkach ani vôbec nevyskytujú. Bytie ľudí na planine je sprevádzané tragickými osudmi ľudí a všadeprítomnou bezcitnosťou.

Posledná časť práce pojednáva o dvoch motívoch prítomných vo viacerých poviedkach. Keďže je dielo predovšetkým dielom literárnym, Rulfo do poviedok zakomponoval aj mnohé literárne figúry ako sú metafory či rôzne symboly. V práci sme sa sústredili na opakujúcu sa symboliku motívu cesty a vody. Cesta pre Rulfa predstavuje nádej na zmenu a lepší život. Vo väčšine prípadov sa však končí tragicky. Ľudia majú počas putovania určitý cieľ, ale protagonisti len v málo prípadoch svoju cestu v poviedkach ukončia. Nádej spojená s jej ukončením je preto takmer nulová. Druhým motívom, ktorý môžeme pozorovať, je voda. Jej nedostatok alebo naopak prebytok Rulfo vyjadruje prostredníctvom ľudských tekutín, akými sú pot, slzy či krv. Rovnako zaujímavý je aj fakt, že autor poviedok využíva vodu a jej rôzne podoby vo viacerých literárnych figúrach. Tie majú vo väčšine prípadov negatívny podtón a sú spojené s nešťastím, ktorého je na planine Juana Rulfa až nadbytok.

10. Resumen

El objetivo de este trabajo fue el análisis de la representación de México en el libro *El llano en llamas* de Juan Rulfo, más concretamente la representación del llano mexicano y de la gente que vive allí. Al principio del trabajo nos acercamos a la estructura del libro y al escritor. También hablamos del contexto histórico que es muy importante para la comprensión de la situación en el llano. Sobre todo, nos centramos en la Revolución Mexicana.

El núcleo del trabajo lo podemos dividir en dos partes. La primera parte se ocupa de la situación en el llano. Los diferentes capítulos se dedican a la tierra que nos presenta Rulfo y también a la inmensa pobreza que reina en este lugar. El autor del libro también incluye en los cuentos la crítica de la situación política. Además, acerca a los lectores el tema de la Revolución Mexicana y sus batallas. También podemos observar el motivo de una mejor vida en los Estados Unidos o, mejor dicho, la esperanza del mejor sueldo porque en México los salarios eran por debajo del promedio. El fin de la primera parte se acerca brevemente a la opinión no muy positiva de Rulfo sobre la Iglesia. La segunda parte se centra en los habitantes del llano. El sexo más importante es, sin ninguna duda, el masculino. En algunos cuentos las mujeres ni siquiera aparecen. La vida de la gente del llano está acompañada de muchos destinos trágicos y de una crueldad omnipresente.

La última parte del trabajo se ocupa de dos motivos presentes en varios cuentos. La obra es, antes de todo, una obra literaria y por eso Rulfo incluyó a los cuentos varias figuras literarias como por ejemplo las metáforas y símbolos. En la tesis nos concentramos en el simbolismo repetitivo del motivo de camino y de agua. El camino para Rulfo significa la esperanza para un cambio y una vida mejor. Sin embargo, en la mayoría de los cuentos, el camino termina trágicamente. Durante su camino, la gente tiene un fin dado, pero solo en la minoría de los casos, se finaliza su peregrinación. La esperanza de su terminación es, prácticamente casi de cero. El segundo motivo que se puede observar es el motivo de agua. Rulfo expresa su escasez o, al contrario, su exceso a través de los líquidos humanos, como son por ejemplo sudor, lágrimas o sangre. También es interesante que el escritor de los cuentos emplea el agua y sus formas en varias figuras literarias. Estas figuras normalmente poseen una característica negativa. Generalmente se asocian con desgracia que es un elemento bastante excesivo en el llano de Juan Rulfo.

11. Bibliografia

Primárna literatúra

RULFO, Juan. *Pedro Páramo y El Llano en llamas*. Editorial Planeta: Barcelona. 1953. ISBN 84-320-7133-1.

RULFO, Juan. *Planina v plameňoch*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 2000. ISBN 80-220-1028-6.

RULFO, Juan. *El llano en llamas*. México, D.F.: Fondo de Cultura Económica, 1964.

Sekundárna literatúra

FUENTES, Carlos. *The buried mirror. Reflection on Spain and the New World*. Boston, New York, London: Houghton Mifflin Company, 1992. ISBN 0395479789.

INGRAM, Forrest L. *Representative Short Story Cycles of the Twentieth Century: Studies in a Literary Genre*. The Hague: Mouton, 1971. ISBN 9027918481.

KAMENICKÝ, Miroslav. MRVA, Ivan. TONKOVÁ, Mária. VALACHOVIČ, Pavol. *Lexikón svetových dejín*. Bratislava: Media Trade – Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997. ISBN 80-08-01120-3.

KUBIŠTA, JAN. REJMAN, Ladislav. *Slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956. ISBN 80-08-01120-3. ISBN 19 529-56-SV3.

PAZ, Octavio. *Posdata*. México: S. XXI editores. 1970. ISBN 0 1163 0094962 9.

ŠTRAUS, František. *Príručný slovník literárnovedných termínov*. Praha: tlač LORCA, 2005. ISBN 80-8061-065-7.

Online zdroje

Vedecké články

ALATORRE, Antonio. La persona de Juan Rulfo. *Revista Canadiense de Estudios Hispánicos*. Vol. 22, no. 2, 1998, s. 166. [on-line] [cit. 2021-11-28] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27763455/>.

BERMEJO, Ernesto González. La literatura es una mentira que dice la verdad. Una conversación con Ernesto González Bermejo. *Revista de la Universidad de México*. 1979, s. 4. [on-line] [cit. 2021-12-16] Dostupné z: <https://www.revistadelauniversidad.mx/articles/e5a4b696-bb29-4ae9-bc0c-f74f6067e050/juan-rulfo-la-literatura-es-una-mentira-que-dice-la-verdad-una-conversacion-con-ernesto-gonzalez-bermejo>.

- CLINTON, Stephen T. Form and meaning in Juan Rulfo's 'Talpa'. *Romance Notes*, vol. 16, no. 2, 1975, s. 523. [on-line] [cit. 2022-02-06] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/43801346>.
- DE DIEGO, Fernando. La reificación de la mujer en El llano en llamas, de Juan Rulfo. *Revista Canadiense de Estudios Hispánicos*, vol. 22, no. 2, 1998, s. 287. [on-line] [cit. 2022-01-29] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27763465>.
- DESSENOIX, Jean-Pierre. El ambiente campesino y su expresión en El llano en llamas. *América. Cahiers du Criccal*. No. 2, 1987, s. 218. [on-line] [cit. 2021-12-07] Dostupné z: https://www.persee.fr/doc/ameri_0982-9237_1987_num_2_1_913?q=el+ambiente+campesino.
- DÍEZ RODRÍGUEZ, Miguel. „Luvina“ de Juan Rulfo: la imagen de la desolación. Espéculo: *Revista de Estudios Literarios*. No. 38, 2008, s. 2. [on-line] [cit. 2021-12-05] Dostupné z: <https://biblioteca.org.ar/libros/151997.pdf>.
- ELLIS, Keith. El uso de polaridades de experiencia en los cuentos de Rulfo. *Revista Canadiense de Estudios Hispánicos*. Vol. 22, no. 2, 1998, s. 364. [on-line] [cit. 2021-12-25] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27763471>.
- GALINDO, Luis Ortega. El mundo femenino en la obra de Juan Rulfo. *Mar Oceana: Revista del Humanismo Español e Iberoamericano*. No. 1, 1994, s. 208. [on-line] [cit. 2021-12-07] Dostupné z: <http://ddfv.ufv.es/bitstream/handle/10641/472/EI%20mundo%20femenino%20en%20la%20obra%20de%20Juan%20Rulfo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- IRIZZARY, Estelle. El motivo recurrente del agua en 'El Llano en llamas'. *INTI*, no. 3, 1976, s. 21. [on-line] [cit. 2022-02-19] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/23284850>.
- KARIC, Pol Popovic. El calor y el agua en El Llano en llamas. *Confluencia*. Vol. 24, no. 1, 2008, s. 64. [on-line] [cit. 2021-12-16] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27923316>.
- LORENTE-MURPHY, Silvia. “Nos han dado la tierra de Juan Rulfo: síntesis de una frustración. *Confluencia*. Vol. 3, no. 1, 1987, s. 96. [on-line] [cit. 2021-12-09] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27921755>.
- LYON, Ted. Ontological motifs in the short stories of Juan Rulfo. *Journal of Spanish studies*. Vol. 1, no. 3, 1973, s. 165. [on-line] [cit. 2021-12-16] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27740626>.
- MARTÍN, Marina. Espacio urbano y espacio psíquico en Juan Rulfo. *Revista Hispánica Moderna*. No. 1, 2001, s. 130. [on-line] [cit. 2021-12-16] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/30203660>.
- MORA, Gabriela. El ciclo científico: „El llano en llamas“ caso representativo. *Revista de Crítica Literaria Latinoamericana*, vol. 17, no. 34, 1991, s. 130. [on-line] [cit. 2021-12-26] Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/4530564>.

RAMÍREZ, Hugo Hernán. El personaje femenino en los cuentos de Rulfo. *Iberoamericana*, vol. 8, no. 30, 2008, s. 47. [on-line] [cit. 2022-01-29] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41676575>.

RODOWSKA, Krystyna. El llano en llamas: Voces de este mundo. *América. Cahiers du CRICCAL*, no. 2, 1987, s. 201. [on-line] [cit. 2022-03-13] Dostupné z: https://www.persee.fr/doc/ameri_0982-9237_1987_num_2_1_912.

SCHMIDT, Friedhelm. Heterogeneidad y carnavalización en tres cuentos de Juan Rulfo. *Revista de la Crítica Literaria Latinoamericana*. Vol. 24, no. 47, 1998, s. 236. [on-line] [cit. 2021-12-26] Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/4530975>.

Iné online zdroje

Cambridge dictionary. [on-line] [cit. 2021-01-30] Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/machismo>.

RAE. [on-line] [cit. 2021-01-30] Dostupné z: <https://dle.rae.es/machismo>.